

Electronic Monitoring System under the Lens of Beneficiaries' Perspectives

- Aref Jafaryan*** PhD Student in Criminal Law and Criminology,
University of Tehran, Tehran, Iran
- Farid Mohseni** Professor, Department of Criminal Law and
Criminology, University of Judicial Sciences
and Administrative Services, Tehran, Iran
- Mohammad Hadi Tavakolpour** Assistant Professor, Department of Criminal
Law and Criminology, University of Judicial
Sciences and Administrative Services, Tehran,
Iran

Extended Abstract

The Electronic Monitoring Authority, established under Article 62 of the Islamic Penal Code of 2013 (1392) and formalized through the 2018 (1397) Executive Regulations, has now commenced large-scale operations across Iran. Designed to supervise offenders outside traditional incarceration, the initiative aims to deliver both social and legal benefits. Central to assessing its success are two key issues: the quality of its implementation and the perceptions of the offenders subjected to electronic monitoring. To address these concerns, a

* Corresponding Author: arefjafaryan@gmail.com

How to Cite: : jafarian, A. , Mohseni, F. and tavakolpur, M. (2025). Electronic Monitoring System under the Lens of Beneficiaries' Perspectives. *Journal Of Criminal Law Research*, 13 (51), 123 -170. Doi: 10.22054/jclr.2025.82908.2717

structured questionnaire was administered to 100 individuals under electronic monitoring in Alborz and South Khorasan provinces, complemented by insights from legal experts to provide a comprehensive evaluation of the system's effectiveness.

Methodology

The study adopted a mixed-methods approach, combining quantitative and qualitative analyses. Individual interviews captured personal experiences, family-related impacts, device performance, and the practical effects of mobility restrictions. The collected data were analyzed to identify both strengths and limitations of the electronic monitoring system.

Results

- 1) **Financial Aspects:** The system successfully enables participation by financially disadvantaged offenders, which is viewed as a significant advantage. However, supervisory restrictions on mobility prevent 88% of participants from engaging in employment while under monitoring—representing a major limitation.
- 2) **Technical Aspects:** Device reliability remains a critical challenge. More than half of respondents (52%) reported at least one technical malfunction, and 36% required device repair or replacement. These technical vulnerabilities significantly reduce system effectiveness.
- 3) **Offender and Family Experience:** Most offenders evaluated electronic monitoring positively: 75% rated it as good or very good, and 69% reported that their families shared this positive assessment. Additionally, 65% faced no major difficulties in securing temporary permissions to leave the monitoring area, offering a clear advantage over incarceration. Psychological well-being remained generally stable, with 95% of male participants reporting no need for professional intervention (noting that men traditionally underreport

such needs). Furthermore, 61% did not view the system as a hindrance to daily routines—an outcome likely to improve further with expanded mobility permissions. Conversely, 46% of family members experienced some limitations, an inherent feature of the system but one that could be mitigated by strategic adjustments in mobility policy.

4) Rehabilitation Impact: Home confinement affected 65% of participants, suggesting reduced opportunities for rehabilitation. Expanding mobility ranges and issuing targeted supervisory instructions may significantly improve rehabilitative outcomes.

5) Preference for Electronic Monitoring Over Other Mitigation Measures: Electronic monitoring was preferred by 58% of participants over suspended sentences or parole, particularly among individuals with minimal criminal histories. Moreover, 93% ranked electronic monitoring above semi-liberty arrangements. If implemented with expanded mobility allowances under appropriate regulatory guidelines, electronic monitoring could offer stronger supervisory capacity while maintaining high levels of offender preference.

6) Supervision Practices: Monthly telephonic contact with supervising authorities was viewed as non-intrusive by 70% of participants. While this benefits offenders by reducing perceived supervisory pressure, the study recommends supplementary identification and monitoring mechanisms to enhance public safety and ensure continuous compliance.

Conclusion

Despite notable technical and procedural challenges, electronic monitoring has been positively evaluated by the majority of participants and shows promising potential within Iran's judicial framework. Policy refinements—particularly differentiated mobility allowances for offenders with specialized capacities or outdoor skills—could further enhance both rehabilitative outcomes and

administrative efficiency. These findings affirm electronic monitoring as a viable complementary alternative to traditional incarceration, supporting offender reintegration while safeguarding public security.

Keywords: "electronic monitoring" ، "alternative to imprisonment" ، "lenient institution" ، "electronic convict's opinion" ، "electronic anklet".

نهاد نظارت الکترونیکی در بوتۀ ارزیابی نظرات بهره‌وران آن

دانشجوی مقطع دکتری حقوق کیفری و جرم‌شناسی، دانشگاه تهران، تهران، ایران

عارف جمفریان *

استاد گروه حقوق جزا و جرم‌شناسی دانشگاه علوم قضایی و خدمات دادگستری، تهران، ایران

فرید محسنی

استادیار گروه حقوق جزا و جرم‌شناسی دانشگاه علوم قضایی و خدمات اداری دادگستری، تهران، ایران

محمدهادی توکل‌پور

چکیده

با پیش‌بینی نهاد «نظارت الکترونیکی» در ماده ۶۲ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ و با تصویب آیین‌نامه اجرایی مراقبت‌های الکترونیکی در سال ۱۳۹۷، این نهاد به‌صورت رسمی و در مقیاس گسترده آغاز به فعالیت کرد. یکی از مهم‌ترین دغدغه‌ها در این زمینه، کیفیت اجرا و بازخورد محکومان نسبت به آن است. بر همین اساس، با هماهنگی‌های صورت‌گرفته پرسشنامه‌ای طراحی شد و با تعداد ۱۰۰ نفر از مددجویان نظارت الکترونیکی در دو استان البرز و خراسان جنوبی، مصاحبه صورت پذیرفت. نتایج حاصل از تحلیل دیدگاه‌های برخی حقوق‌دانان و نیز نظرات محکومان درباره مؤلفه‌های مورد سنجش به شرح زیر ارائه می‌شود. ۱- در زمینه مالی: قشر ضعیف قابلیت بهره‌وری را دارند اما امکان اشتغال در مدت شرکت در برنامه با مشقت بسیاری همراه است. ۲- در امور فنی: وضعیت فنی پابندها نه ایده‌آل است و نه نامطلوب و باید برنامه‌ریزی در جهت افزایش کیفیت صورت پذیرد. ۳- در امور شخصی و خانوادگی: اکثریت محکومان و خانواده‌های آن‌ها از عملکرد نظارت الکترونیکی رضایت کلی داشته‌اند، اعزام به مرخصی (خروج از محدوده) نسبت به زندان آسان‌تر است، محکومان دچار بیماری‌های روانی به‌واسطه استفاده از پابند الکترونیکی نشده و این دستگاه در روند روزمره زندگی شان تأثیر منفی خاصی به‌همراه نداشته است. با این حال، زندگی خانواده محکومان تا حدودی با محدودیت‌هایی همراه شده که البته قابل رفع هستند. سایر نتایج نیز در اصل مقاله موجود است.

کلیدواژه‌ها: پابند الکترونیکی، جایگزین‌های حبس، نظارت الکترونیکی، نظرات محکومان الکترونیکی، نهادهای ارفاقی.

مقدمه

نهاد نظارت الکترونیکی از سال ۱۳۹۲ با تصویب قانون مجازات اسلامی جدید به موجب ماده ۶۲ آن، در عرض سایر نهادهای ارفاقی قرار گرفت. در سال ۱۳۹۷ با تصویب آیین نامه اجرایی آن، جدی‌ترین گام برای پیاده‌سازی آن برداشته شد. همچنین تاکنون دستورالعمل‌هایی در خصوص نحوه پرداخت و میزان اجاره‌بها^۱ و نیز میزان حدود جابه‌جایی محکومان تحت نظارت الکترونیکی^۲ به تصویب رسیده است. با وجود برخی چالش‌های تقنینی، قضایی و اجرایی، به نظر می‌رسد که استفاده از این نهاد در نظام عدالت کیفری ایران هم‌اکنون به بلوغ نسبی دست یافته است اما یکی از مهم‌ترین سؤالاتی که به ذهن می‌رسد این است که بازخورد محکومان نسبت به این نهاد چگونه بوده است؟ در واقع هدف از انجام این پژوهش میدانی که با رویکرد توصیفی-تحلیلی صورت پذیرفته است، بررسی تأثیر اعمال نهاد نظارت الکترونیکی بر محکومان و تحلیل دیدگاه‌های آنان است. این آثار می‌تواند در زمینه‌های متعددی ظاهر شود از جمله امور مالی، شخصی، خانوادگی، حقوق فردی، نحوه و کیفیت نظارت بر محکومان، میزان جامع‌وعی شدن آن‌ها و نهایتاً موارد فنی در ارتباط با دستگاه‌ها.

---

۱ در جرائم تعزیری از درجه پنج تا درجه هشت، دادگاه می‌تواند در صورت وجود شرایط مقرر در تعویق مراقبتی، محکوم به حبس را با رضایت وی در محدوده مکانی مشخص تحت نظارت سامانه (سیستم)‌های الکترونیکی قرار دهد. تبصره ۱- دادگاه در صورت لزوم می‌تواند محکوم را تابع تدابیر نظارتی یا دستورهای ذکرشده در تعویق مراقبتی قرار دهد.

تبصره ۲- مقررات این ماده در مورد حبس‌های تعزیری درجه دو، درجه سه و درجه چهار نیز پس از گذراندن یک چهارم مجازات‌های حبس قابل اعمال است.

تبصره ۳- قوه قضائیه می‌تواند برای اجرای تدابیر نظارتی موضوع این ماده یا سایر مقرراتی که به موجب آن متهم یا محکوم تحت نظارت الکترونیکی قرار می‌گیرد، با نظارت سازمان زندان‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی کشور از ظرفیت بخش خصوصی استفاده کند. آیین‌نامه اجرایی این تبصره توسط معاونت حقوقی قوه قضائیه با همکاری مرکز آمار و فناوری و سازمان زندان‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی کشور تهیه می‌شود و به تصویب رئیس قوه قضائیه می‌رسد.

۲ دستورالعمل واگذاری بخش فنی مراقبت الکترونیکی زندانیان مصوب ۱۳۹۸/۰۴/۰۲

۳ دستورالعمل تعیین محدوده مراقبتی محکومان تحت نظارت سامانه‌های الکترونیکی مصوب ۱۴۰۱/۰۵/۲۹

در بحث پیشینه فعالیت محققان بر روی موضوع کنونی در این پژوهش لازم به ذکر است که هیچ موردی به صورت خاص یافت نشده است همچنین ساختار پژوهش به این صورت است که پس از ارائه توضیحات مختصری درباره ماهیت و تاریخچه نهاد نظارت الکترونیکی و سپس معرفی روش تحقیق و جامعه آماری آن، نتایج پرسشنامه‌ها ارائه می‌شود و مورد تحلیل و ارزیابی قرار می‌گیرد.

۱- ماهیت و تاریخچه نهاد نظارت الکترونیکی

در مورد ماهیت نهاد نظارت الکترونیکی اختلاف نظر وجود دارد. نظر اشهر این که ابزاری است که با استفاده از آن، مجرم در خارج از محیط زندان تحت کنترل و مراقبت قرار می‌گیرد (میرمحمد صادقی، ۱۴۰۱، ۳: ۲۴۴). همچنین آن را تدبیری نسبتاً جدید برای رعایت قواعد بازداشت خانگی به جای زندان تلقی می‌کنند (احمدزاده و تام، ۱۴۰۲: ۲۹۰). در حقیقت استفاده از نهاد نظارت الکترونیکی نه به عنوان کیفر حبس یا جایگزین آن بلکه، در حقیقت به جای محیط زندان مورد توجه و استفاده مقنن قرار گرفته است (توجهی، ۱۴۰۲: ۳۴۳). در مقابل بعضی نویسندگان آن را یک نوع مجازات مستقل از زندان و نهادی ارفاقی تمام‌عیار دانسته‌اند (حیدری، ۱۳۹۴: ۳۵۳-۳۵۵). به نظر می‌رسد از آنجاکه با اعمال این نهاد، همچنان سایه نوعی زندان و مدت زمان باقی‌مانده حبس بر سر محکومان وجود دارد از این جهت با سایر نهادهای ارفاقی تفاوت دارد.

در مورد تاریخچه این نهاد نیز به طور کلی اساس و منشأ نظارت الکترونیکی به دهه ۱۹۶۰ باز می‌گردد در سال ۱۹۶۴ محقق آمریکایی به نام -رالف شویتزگبل- که امروزه از وی به نام «گابل» یاد می‌شود برای اولین بار این سیستم عملکرد را در دانشگاه هاروارد ابداع کرد (محمدی، ۱۳۹۵: ۱۹۱). در آغاز عمده بهره‌وران از برنامه‌های نظارت الکترونیکی را محکومان جرائم راهنمایی و رانندگی مهم تشکیل می‌دادند؛ اما از سال ۱۹۸۹، مرتکبان جرائم علیه اموال، جرائم جنسی و مجرمان مواد مخدر بزرگ‌ترین طبقه را این نظارت را شامل شدند (walker, 1994: 217). متعاقباً، نظارت الکترونیکی در سایر

---

^۱Ralf Schwitzgebel (nowadays Gable).

کشورهای غربی نیز به اجرا درآمد؛ مثلاً در فرانسه از سال ۱۹۸۹ (توجهی، ۱۴۰۲: به نظر ۳۴۶)، در استرالیا از سال ۱۹۹۷ (Williams, 2019: 4)، در فنلاند از سال ۲۰۰۶ (Grenet, Grönqvist, ۱۹۹۴)، در سوئد برای نخستین بار سال ۱۹۹۴ (villman, 2024: 185) (4: 2024)، در بلژیک در آوریل ۱۹۹۸ (Daems, 2020: 11) و همچنین در به عنوان نمونه در آمریکای جنوبی و در کشور برزیل در سال ۲۰۱۰ با تصویب قانون مربوطه به اجرا درآمد (Urqizas Camello, 2023: 13)

۲- روش‌شناسی پژوهش

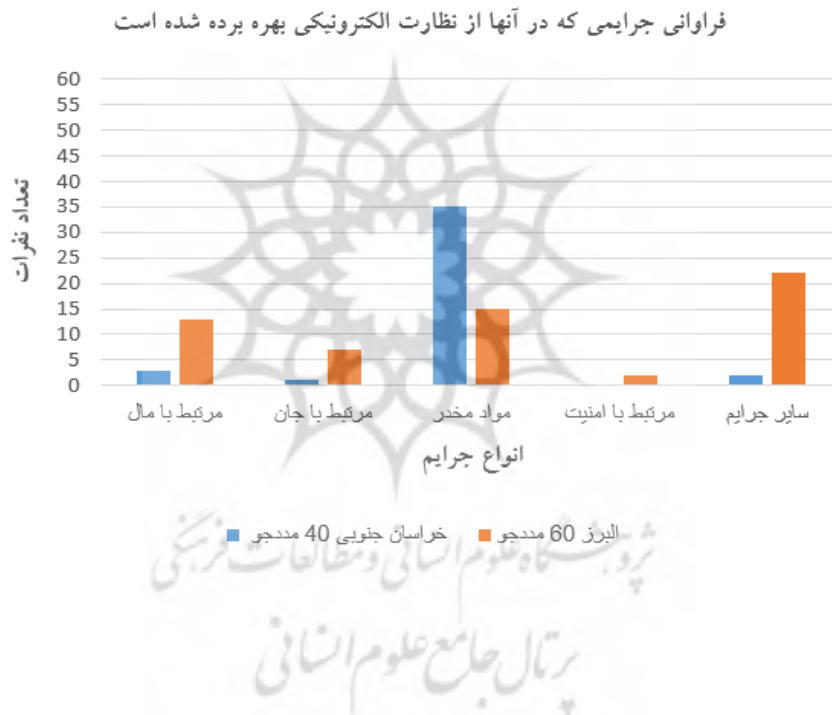
روش پژوهش همانند مسیری است که چگونگی رسیدن به مقصد را برای پژوهشگر آشکار می‌سازد؛ به گونه‌ای که نادرستی آن ممکن است نتایج دستاوردهای علمی را با چالش مواجه کند (متین پارسا و مؤذن‌زادگان، ۱۴۰۱: ۲۸۶). تحقیق پیش‌رو براساس نوع هدف، کاربردی و براساس شیوه گردآوری داده‌ها از روش توصیفی-پیمایشی بهره برده شده است. به منظور دستیابی به پاسخ سؤال اصلی، پرسشنامه‌ای استاندارد با پاسخ‌های بسته طراحی شد. علاوه بر این، مصاحبه‌هایی نیز انجام گرفت و جامعه آماری به صورت تلفنی و تصادفی و نیز حضوری انتخاب شد. افراد مورد مطالعه، محکومانی بودند که به دلایلی همچون پرداخت اجاره‌بها یا تسویه حساب نهایی یا برخی موارد دیگر حضور یافته بودند.

۳- جامعه آماری

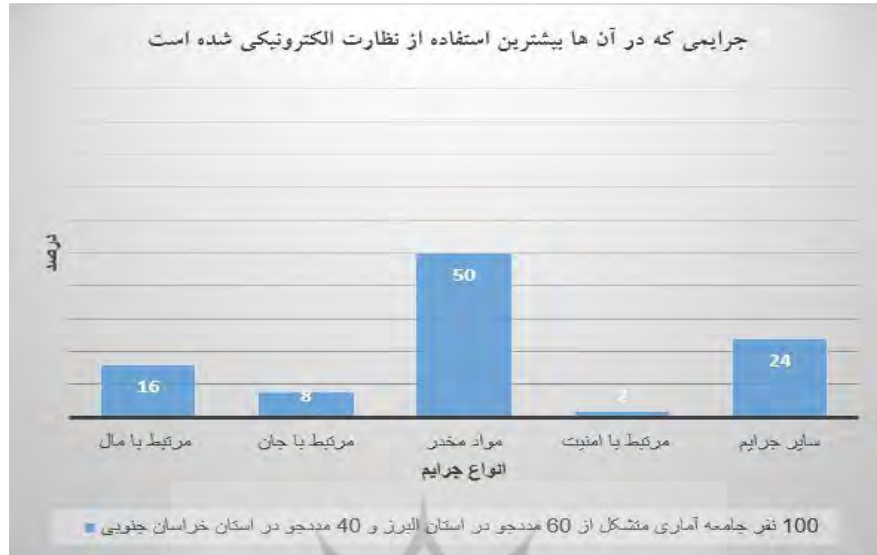
در خصوص جامعه آماری و قلمرو مکانی، به دلیل محدودیت‌های حرفه‌ای و ملاحظات حفاظتی، مجموعاً تعداد ۱۰۰ مورد اجازه دسترسی داده شد که شامل ۴۰ مورد از استان خراسان جنوبی و ۶۰ مورد از استان البرز هستند. انتخاب این دو استان به عنوان جامعه آماری عمدتاً به دو دلیل صورت گرفت: نخست، پیشتازی آن‌ها در اعمال نهاد نظارت الکترونیکی با کیفیتی مثال‌زدنی در سطح کشور؛ دوم، همکاری مسئولان و سهولت در فرایند تکمیل پرسشنامه‌ها است. شایان ذکر است این پروژه طی مدت شش ماه به انجام رسید و نگارندگان از تمامی مسئولان مرتبط که در اجرای آن همکاری داشتند، قدردانی می‌کنند همچنین لازم به ذکر است که در این مقاله، نظرات مددجویان نظارت الکترونیکی به

صورت تجمیعی (و نه تفکیکی) به دلیل گسترده شدن حجم مطالب مورد تحلیل قرار گرفته است.^۱

پیش از پرداختن به موضوع اصلی، لزوم اطلاع از چند مؤلفه از جمله جنسیت، فراوانی جرائم ارتكابی و شعاع حرکتی افراد شرکت کننده در این پژوهش احساس می‌شود. درخصوص جنسیت به غیر از ۳ نفر، سایرین مذکر هستند. در نمودارهای زیر به ترتیب میزان فراوانی تفکیکی (بر حسب استان) و تجمیعی جرائم ارتكابی هر یک از افراد این جامعه آماری را به ترتیب به تعداد و به درصد ملاحظه می‌کنید.

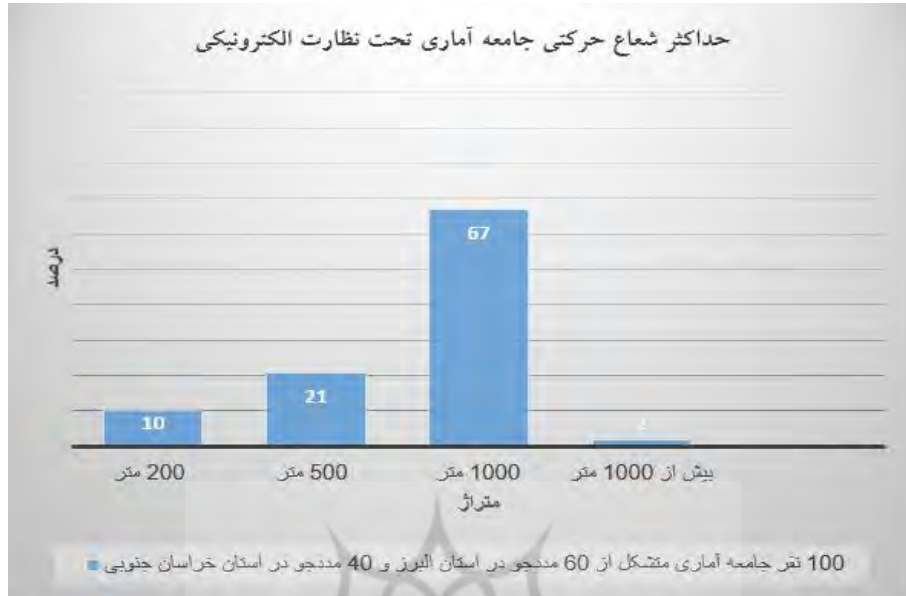
۱ این مقاله مستخرج از پایان‌نامه مقطع کارشناسی ارشد نویسنده مسئول با عنوان «آسیب شناسی نهاد نظارت الکترونیکی در پرتو رویه قضایی» است و از خوانندگان تقاضا می‌شود به جهت مطالعه آمار تفکیک شده بین دو استان، به این پایان نامه مراجعه کنند.

در نمودارهای زیر، ابتدا میزان شعاع حرکتی جامعه آماری دو استان بر حسب تعداد و سپس براساس درصد ارائه شده است.

حداکثر متر از حرکتی شما چه میزان است؟

درمورد شعاع و محدوده حرکتی محکومان لازم به ذکر است که با تصویب «دستورالعمل تعیین محدوده مراقبتی محکومان نظارت الکترونیکی» در اواسط سال ۱۴۰۱، امکان حرکت فراتر از ۱۰۰۰ متر برای محکومان بسیار محدود و انگشت شمار است که به طبع پژوهش کنونی و تمامی داده‌های حاصل شده بر مبنای این میزان از محدوده حرکتی تنظیم و تحلیل شده است.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

۱ ماده ۱- معانی اصطلاحات به کار رفته در این دستورالعمل به شرح زیر است:

الف) محدوده مراقبتی درجه ۱: محلی با نشانی معین است که فرد تحت مراقبت، در آن سکونت دارد و شعاع تردد مجاز در آن حداکثر ۲۰۰ متر از ساختمان محل سکونت است.

ب) محدوده مراقبتی درجه ۲: محلی که فرد تحت مراقبت در آن سکونت دارد و شعاع تردد مجاز در آن حداکثر ۵۰۰ متر از ساختمان محل سکونت وی می‌باشد.

پ) محدوده مراقبتی درجه ۳: محلی که فرد تحت مراقبت در آن سکونت دارد و شعاع تردد مجاز در آن حداکثر ۱۰۰۰ متر از ساختمان محل سکونت وی می‌باشد.

۴- نتایج پژوهش

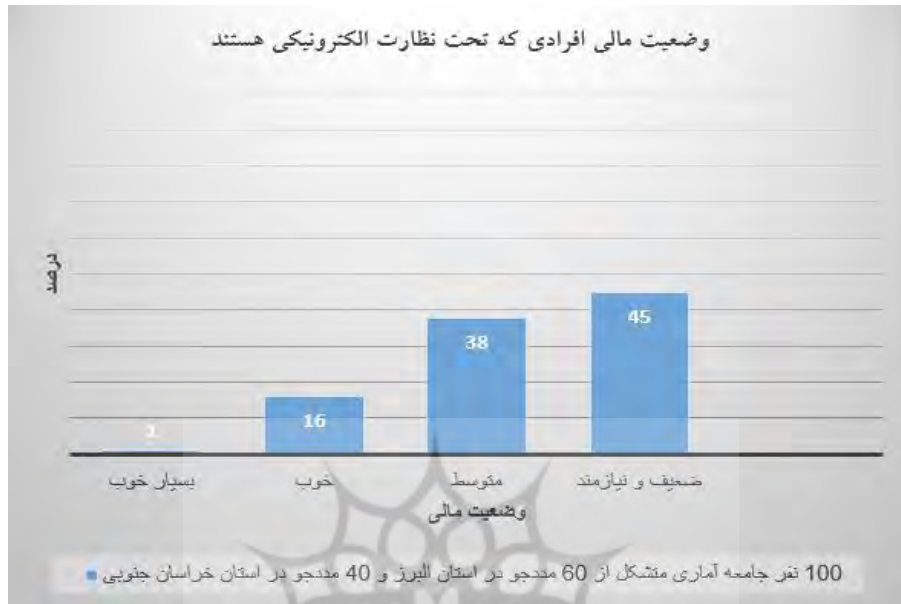
نتایج مستخرج از پرسشنامه‌ها در این قسمت به صورت دسته‌بندی و طبقه‌بندی شده ارائه می‌شود. در هر بخش ابتدا در صورتی که دکترین، نظری را در ارتباط با آن مطرح کرده باشند، بیان می‌گردد؛ سپس پاسخ‌های محکومان، صرفاً به تصویر کشیده شده می‌شود و نهایتاً، نظرات مورد تحلیل و داوری قرار می‌گیرند و به صراحت مشخص خواهد شد که آیا این امر یک مزیت محسوب می‌شود یا یک عیب.

۴-۱ امور مالی

۴-۱-۱ امکان بهره‌مندی اقشار پایین دست جامعه

همیشه این انتقاد نسبت به این نهاد وارد بوده که افراد نیازمند نمی‌توانند از ظرفیت آن استفاده کنند. نویسنده‌ای در این زمینه می‌نویسد: «نبود سابقه طرح‌های نظارت الکترونیکی و ابهام در نیل آنها به اهداف مورد ادعا و دیگر نگرانی‌ها اجرای پروژه‌های کنترل مجازی را در کشورهای مختلف با مشکل بی‌بهره ماندن از یارانه و دیگر گونه‌های حمایت دولتی مواجه کرده است. از این جهت هزینه بر دوش مضمولان این طرح قرار می‌گیرد. اینجاست که تبعیض پیرامون اعمال این طرح بر افراد کم‌درآمد نسبت به مجرمان متمول در قالب یک ایراد در حوزه «دسترسی به عدالت» مطرح می‌شود» (خاقانی، ۱۳۹۰: ۱۳۹-۱۴۰). دیگری می‌گوید: «زندانیان جهان سوم از سطح پایین سواد و امکانات و از همه مهم‌تر درآمد هستند که این موضوع باعث عدم رشد دامنه افرادی که از این سیستم در این کشورها استفاده می‌کنند» (بهمن‌نژاد و گودرزی بروجردی، ۱۳۹۱: ۲۶). نویسنده‌ای دیگر می‌نویسد: «ممکن است در مواردی که اجرای برنامه نظارت الکترونیک مستلزم تأدیه هزینه از سوی بزهکاران باشد در رابطه با امکان برخورداری نوجوانان فاقد درآمد و بزرگسالان فقیر به دلیل نبودن شانس برخورداری از نظارت به‌جای حبس نوعی بی‌عدالتی مشاهده شود» (محمدنسل، ۱۳۸۴: ۱۴۵).

۱-۴-۱-۱ نظرات بهره‌وران

۱-۴-۱-۲ تحلیل نظرات

در مجموع ۴۵ درصد از جامعه آماری وضعیت مالی ضعیفی دارند و الباقی هم عموماً متوسط هستند که این آمار در تناقض با نقل قول‌های ابتدای بحث است؛ به این معنا که برخلاف تصور، افراد ضعیف بیشتری در این برنامه شرکت کرده‌اند، علت ایجاد این تناقض بخشنامه مصوب ۱۴۰۲/۰۵/۲۹ ریاست محترم قوه قضائیه در اجرای ردیف ۲۵ از جدول

در اجرای ردیف ۲۰ جدول شماره ۱۶ تعرفه‌های درآمدهای موضوع جدول شماره و قانون بودجه سال ۱۴۰۲، تعرفه استفاده از تجهیزات مراقبت الکترونیکی (پابند الکترونیکی) بابت هر روز استفاده برای افراد اعم از اینکه در اجرای ماده ۱۲ قانون مجازات اسلامی و تبصره اصلاحی آن مستقیماً توسط مراجع قضایی به مرکز مراقبت الکترونیکی معرفی می‌شوند و یا زندانیانی که در اجرای ماده ۵۵۳ قانون آیین دادرسی کیفری و یا ماده ۱۹۱ آیین‌نامه اجرایی سازمان زندان‌ها، جهت تحمل باقی‌مانده مجازات حبس و یا پس از تبدیل قرار تأمین به جای بازداشت در اجرای بند «ی» ماده ۲۱۷ قانون آیین دادرسی کیفری تحت نظارت با تجهیزات الکترونیکی قرار می‌گیرند. به شرح ذیل می‌باشد:

الف- مبلغ ۲۰۰/۰۰۰ ریال برای عموم افراد

ب- مبلغ ۱۰۰/۰۰۰ ریال برای افرادی که به تشخیص مددکار و تأیید رئیس مؤسسه کیفری با موافقت مدیرکل زندان‌های استان و با مقام مجاز معرفی شده از سوی ایشان از پرداخت تعرفه مقرر در بند الف عاجز هستند؛

۱۶ مربوط به تعرفه‌های درآمدهای موضوع جدول شماره «۵» از قانون برنامه و بودجه سال ۱۴۰۲ است که بنا بر آن میزان اجاره‌بهای روزانه استفاده از پابند الکترونیکی تعدیل شده است که مستتب از بند (پ) آن هزینه استفاده ماهانه از نظارت الکترونیکی در شرایطی خاص به جای ۶۰۰ هزار تومان، ۶۰ هزار تومان تعیین گردید. افزون بر این، در برخی از استان‌ها هزینه ودیعه - که میزان آن مطابق دستورالعمل واگذاری بخش فنی مراقبت الکترونیکی زندانیان مصوب ۱۳۹۸/۰۴/۰۲ تعیین شده است - از افراد مشمول این بند دریافت نمی‌شود. در حقوق غرب نیز برای رفع این ایراد، برخی برنامه‌ها، هزینه‌های نظارت را متناسب با وسع مالی بزهکاران به طور شناور تعیین کرده‌اند و میزان درآمد بزهکار را در تعیین هزینه‌ها مورد توجه قرار می‌دهند و برخی نیز به کسانی که خط تلفن در اختیار ندارند، خط تلفن رایگان واگذار می‌کنند (محمدنسل، ۱۳۸۴: ۱۴۶).

۲-۱-۴ کسب درآمد و اشتغال

برخی از نویسندگان معتقدند استفاده از نظارت الکترونیکی می‌تواند زمینه درآمدزایی مددجو را نیز فراهم آورد. نویسنده‌ای معتقد است نظارت الکترونیکی در مجرمان اتفاقی می‌تواند باعث حفظ شغل شود که این خود یکی از بزرگ‌ترین مشکلات حبس سنتی را

پ - مبلغ ۲۰/۰۰۰ ریال برای افراد تحت پوشش کمیته امداد حضرت امام خمینی (ره) و سازمان بهزیستی کشور و زنان سرپرست خانوار.

۱ البته به موجب بخشنامه مصوب ۱۴۰۳/۰۶/۲۴ ریاست محترم قوه قضائیه در اجرای ردیف ۲۵ از جدول ۱۶ درخصوص تعرفه‌های درآمدهای موضوع جدول شماره «۵» از قانون برنامه و بودجه سال ۱۴۰۳ میزان اجاره‌بهای روزانه استفاده از پابند الکترونیکی که در بخشنامه مورخ ۱۴۰۲/۰۵/۲۹ تعیین شده بود، تعدیل شده است اما اولاً پژوهش کنونی مقدم بر این موضوع است و ثانیاً در این بخشنامه نیز همچنان تخفیف قابل توجهی به بهره‌وران تحت پوشش نهادهای امدادی داده شده است.

۲ ماده ۱۰ - تعرفه بهره‌برداری از پابند و میزان سقف وثیقه و هزینه تعویض و نصب آن به شرح زیر است که به پیشنهاد مرکز و سازمان و با تصویب رئیس قوه قضائیه در هر سه سال قابل تعدیل است.

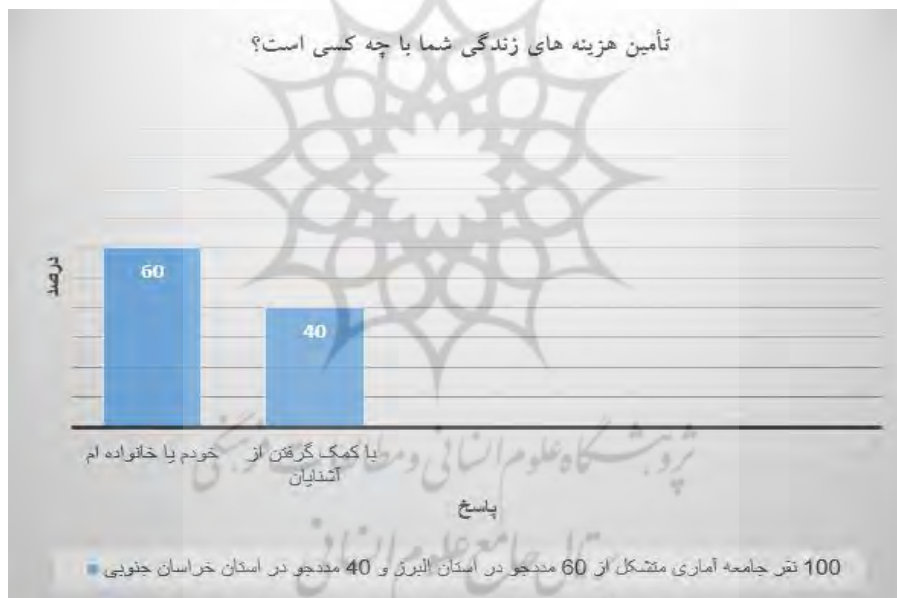
۱- تعرفه استفاده از تجهیزات مراقبت الکترونیکی به ازای هر روز ۱۰۰/۰۰۰ ریال. (تعدیل شده است)

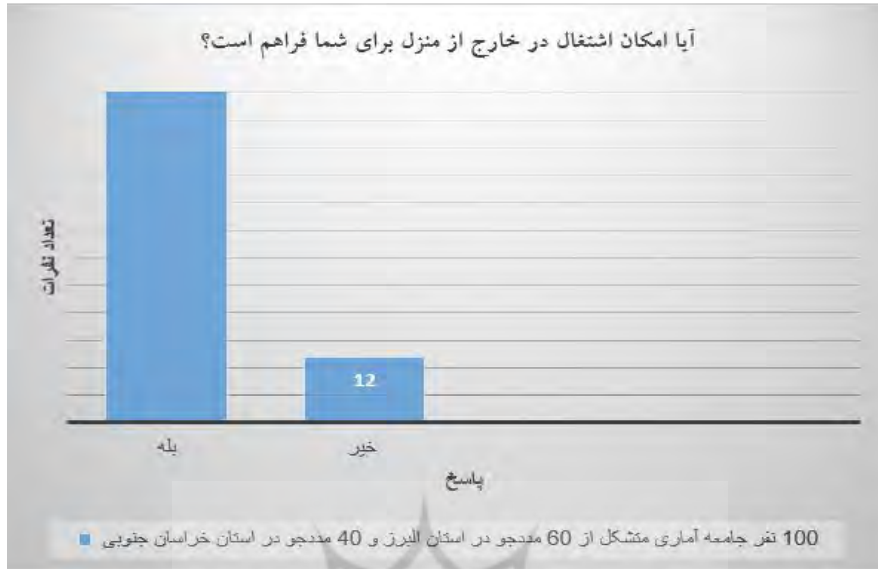
۲- میزان وثیقه پابند. پابند ۲۵/۰۰۰/۰۰۰ ریال - حبس خانگی ۳۷/۰۰۰/۰۰۰ ریال. (هیچ کدام تعدیل نشده)

۳- هزینه تجهیزات نصب و تعویض ۸۰۰/۰۰۰ ریال.

از بین می‌برد (بهمن‌نژاد و گودرزی، ۱۳۹۱: ۲۷). در جایی دیگر آمده نظارت الکترونیکی از این جهت سودمند است که به آنان اجازه می‌دهد تماس بیشتری با اعضای خانواده خود داشته باشند و بتوانند شغل فعلی خود را حفظ کنند (محمد نسل، ۱۳۸۴: ۱۴۶). دیگری می‌گوید: «هرکدام از افراد زندانی می‌توانند دست به فعالیت اقتصادی و تولیدی در جامعه بزنند که حداقل رافع مسئولیت‌ها و نیازهای خود و خانواده می‌شود» (زمانی راد، ۱۳۹۱: ۲۱). اما بر اساس یک تحقیق در کانادا، مددجویان حفظ ارتباط با خانواده را مهم‌ترین فایده نظارت الکترونیکی دانسته‌اند؛ باین‌حال، درخصوص امکان حفظ شغل در استان‌های مختلف این کشور نظرات متفاوت بوده است (محمد نسل، ۱۳۸۴: ۱۲۲).

۱-۴-۱-۲ نظرات بهره‌وران

۲-۴-۱-۲ تحلیل نظرات

مطابق نمودار اخیر- تنها ۱۲ درصد افراد قادرند به اشتغال پردازند که آمار قابل ملاحظه‌ای است که بخشی از آن ریشه در نرخ بیکاری در جامعه و به خصوص در میان مجرمان دارد و بخشی نیز ناشی از دستورالعمل تعیین محدوده مراقبتی محکومان است که محدوده حرکتی را تا حدی که معادل به حبس خانگی نزدیک شود کاهش داده و از طرفی ضابطه‌ای برای محکومانی که امکان اشتغال دارند معرفی نکرده است. به موجب این دستورالعمل مددجویان الکترونیکی نمی‌توانند نهایتاً بیش از ۱۰۰۰ متر از محل سکونت فاصله بگیرند. به نظر می‌رسد باید نسبت به الحاق بند(ت) به ماده ۱ آن اقدام شود تا به موجب آن محکومانی که توانایی کار در خارج از منزل برای آن‌ها فراهم است محدوده مراقبتی بیشتری به نحو مقتضی داشته باشند. وجود این دستورالعمل هرچند که باعث انتظام بخشی به آرای متشدد در زمینه تعیین محدوده شده است اما احتمالاً مؤثر در میزان متقاضیان نظارت الکترونیکی باشد!

- توضیح: در نمودار بالا، برچسب‌های «بله» و «خیر» به اشتباه جابه‌جا شده‌اند. مقدار ۸۸ درصد در واقع به گزینه «خیر» و ۱۲ درصد به گزینه «بله» مربوط است. این مورد ناشی از اشتباه تایپی است.

به نظر می‌رسد نباید تمامی بهره‌وران از نظارت الکترونیکی را با یک شیوه قضاوت کرد. مسلماً افرادی که مرتکب جرائمی مانند جعل، توهین به مقدسات یا نشر اکاذیب می‌شوند با فردی که مرتکب جرائم خیابانی شده متفاوت است. چنان‌که یکی از نویسندگان در موضوعی مرتبط با التزام به عدم خروج از منزل -چه از طریق نظارت با تجهیزات الکترونیکی و چه بدون آن- در چارچوب بند (چ) ماده ۲۱۷ ق.آ.د.ک می‌گوید: «عدم ترک منزل خصوصاً در مواردی که شغل افراد ایجاب می‌نماید در بیرون از منزل صورت پذیرد عدم خروج او از منزل باعث ایجاد اختلال در امور اشتغال و معاش متهم و خانواده‌اش می‌شود و ممکن است باعث اخراج او نیز شود» (بهادری، ۱۳۹۹: ۱۰). البته در ماده ۲ دستورالعمل تعیین محدوده مراقبتی اشاره شده است که باید مواردی از جمله نوع جرم و کیفیت ارتکاب آن مدنظر قرارگیرد اما به نظر می‌رسد که محدوده‌های معرفی شده اجازه اجرای کامل فردی کردن مجازات را نمی‌دهد.

درباره وضعیت اشتغال بهره‌وران نظارت الکترونیکی در سایر کشورها به‌طور مثال در فنلاند، محکومان باید به یک فعالیت مولد به تعیین دادگاه پردازند اما این فعالیت به گونه‌ای نیست که درآمدزا باشد یا حداقل بتواند درآمد قابل توجهی را برای آن‌ها ایجاد کند. فلسفه این فعالیت‌ها به جهت بازپروری بیشتر است اما به معضلی برای مددجویان در این کشور تبدیل شده که آن‌ها قادر به داشتن یک کار واقعی در مدت استفاده از پابند الکترونیکی نیستند (villman,2022:195-196). در واقع مشکل محدوده حرکتی برای آن‌ها وجود ندارد بلکه نوع دستورات قضات مانعی برای اشتغال حقیقی آنان است. از طرفی در استرالیا مددجویان اجازه خروج از محدوده منزل را ندارند مگر اینکه به منظور اشتغال، آموزش، درمان و موارد این چنین باشد که در این صورت با کسب اجازه می‌توانند از محدوده خارج شوند (Williams,weatherburn,2019: 4).

---

۱ در نامه‌ای به شماره ۰۱/۴۵/۴۲ مورخ ۱۴۰۱/۰۲/۲۵ از جانب نهاد ذی‌صلاح یعنی حدوداً سه ماه تا زمان تصویب دستورالعمل تعیین محدوده مراقبتی، تعداد پابندهای در حال استفاده در کل کشور «قریب به ۸۰۰۰ مورد» اعلام شده و در گزارشی از جانب همان نهاد به شماره ۰۲/۱۰۲/۱۰/۶۴۱ فاقد پیوست، مورخ ۱۴۰۲/۰۱/۲۰ یعنی حدوداً ۸ ماه پس از ابلاغ دستورالعمل تعیین محدوده مراقبتی تعداد کل پابندهای مورد استفاده «۷۱۱۵ عدد» اعلام شده که نمایانگر ثابت ماندن نرخ بهره‌وران نظارت الکترونیکی در این مدت است.

بنابراین چالش اشتغال بهره‌وران نظارت الکترونیکی صرفاً مختص ایران نیست و به دلایل مختلفی، قضات، جامعه و قانونگذاران هنوز قانع نشده‌اند که این افراد بتوانند تا قبل از اتمام مدت محکومیت، به اشتغال در خارج از منزل و محدوده اطراف آن پردازند و تنها راهکار نیز تغییر در سیاست‌های جنایی است. در پایان اینکه این مورد یک عیب برای بهره‌وران این نهاد محسوب می‌شود.

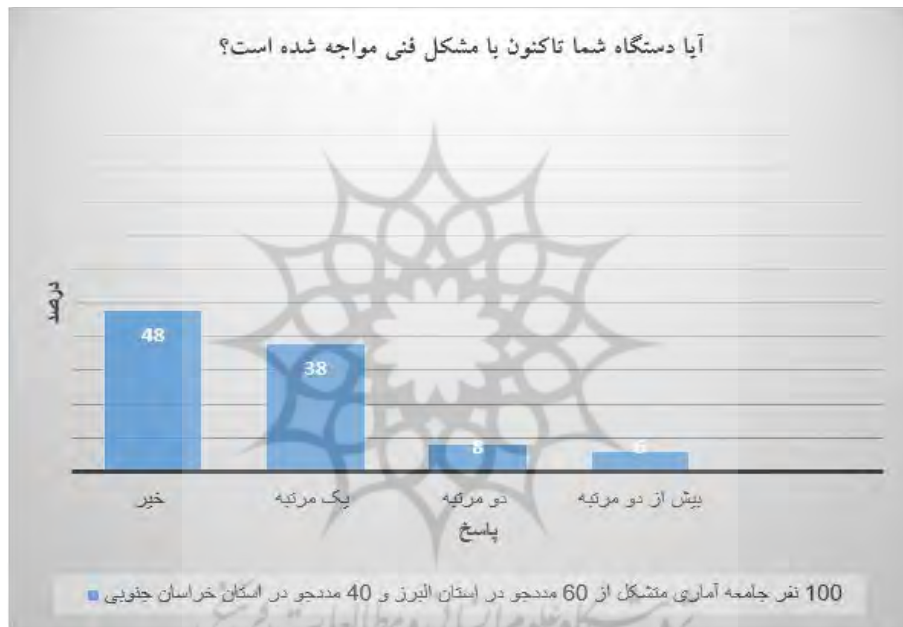
۲-۴ وضعیت فنی دستگاه‌ها

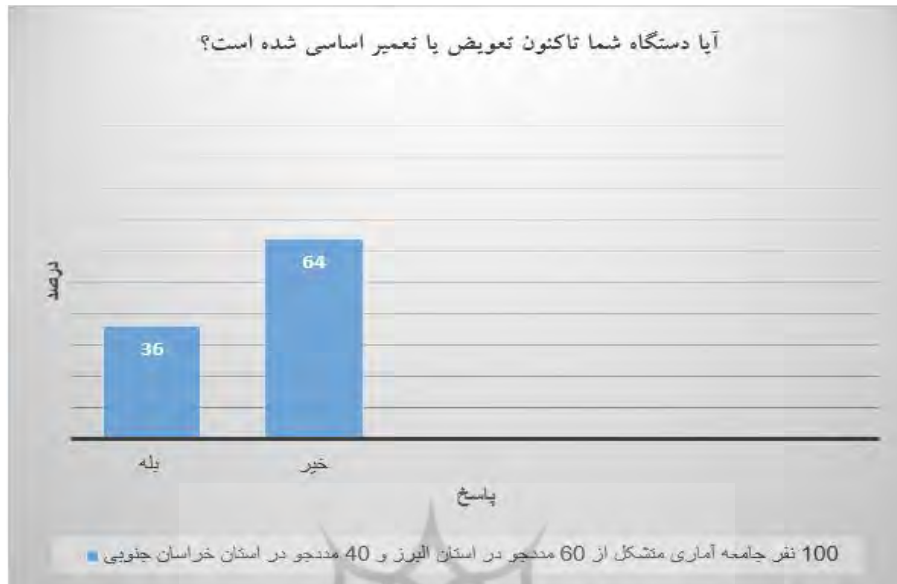
۲-۴-۱ ایرادات فنی و لزوم تعویض دستگاه‌ها

در مورد وجود ایرادات فنی برخی نویسندگان نکاتی را متذکر شده‌اند. یکی از نویسندگان بیان می‌دارد: «یکی از محدودیت‌های فناوری‌های به کار گرفته شده در نظارت الکترونیکی مشکلات فنی است که در زمان اجرا حادث می‌شود و می‌تواند به ناحق به حساب تخلف بزهکار از مقررات برنامه گذاشته شود» (جانی‌پور، ۱۳۹۵: ۴۹). دیگری می‌نویسد: «برخی از انواع سازه‌های ساختمانی می‌تواند سیگنال دستگاه‌ها را قطع کند و در نتیجه به اشتباه چنین تصور شود که بزهکار مقررات را نقض کرده و از برد دستگاه خانگی خارج شده است» (آشوری، ۱۴۰۱: ۳۹۶). همچنین گفته شده است: «بزرگ‌ترین مشکلی که ممکن است در این سیستم روی دهد و اجتناب از آن غیرممکن است مشکل‌های فنی در سیستم است که ممکن است در فرستنده و حتی گیرنده به وجود بیاید که بسته به عامل خارجی و داخلی است» (بهمن‌نژاد و گودرزی بروجردی، ۱۳۹۱: ۲۶). نکته دیگری که برخی از نویسندگان متذکر شده‌اند بحث فرار از پابند است. احدی می‌گوید: «نقص در طراحی امنیتی مچ‌بندها نیز یکی دیگر از مشکلات این سیستم می‌باشد» (بهمن‌نژاد و گودرزی بروجردی، ۱۳۹۱: ۲۷). دیگری می‌نویسد: «احتمال دست‌کاری در سیستم‌ها وجود دارد» (دانش‌وزیری و حاجی‌ده‌آبادی، ۱۳۹۷: ۸۸). در جایی آمده: «برخی از مجرمان متوجه شدند که چگونه دستگاه‌های کنترل را بدون شناسایی شدن انتقال داده و جابه‌جا کنند برخی دیگر از مجرمان در محل ارتکاب جرم دستگیر شده‌اند با وجود اینکه دستگاه نظارت الکترونیکی مشخص کرده که وی در خانه است» (senna, siegel, 1998: 393) دیگری

اذعان می‌دارد: «برخی از میچ‌بندها را می‌توان به راحتی از میچ پا باز کرد بی آنکه علامت هشداردهنده فعال شده باشد» (آشوری، ۱۴۰۱: ۳۹۷). در صورت رواج چنین رفتارهایی اعتبار نظارت الکترونیکی خدشه‌دار خواهد شد. به نظر می‌رسد پابندهایی با فناوری نو می‌تواند راهکاری برای مقابله با این پدیده باشد. ضمن اینکه در پایان این مبحث به ارائه راهکار مناسب‌تری مبادرت خواهد شد.

۱-۱-۲-۴ نظرات بهره‌وران

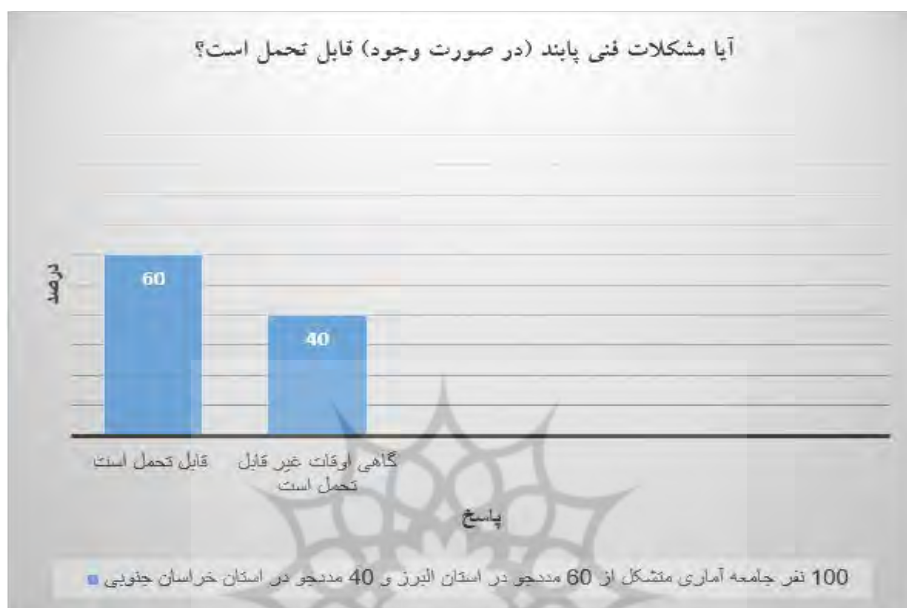
۲-۴-۲-۱ تحلیل نظرات

مطابق نمودار اخیر، در مجموع ۳۶ درصد از جامعه آماری نیازمند تعمیر اساسی یا تعویض پابندهای خود بوده‌اند؛ یعنی، بیش از یک نفر از هر سه نفر با این مشکل مواجه است. این وضعیت مطلوب نیست و ضرورت تازه سازی و به‌روزرسانی پابندهای الکترونیکی را آشکار می‌سازد. مسلماً با توجه به الکترونیکی و هوشمند بودن این ابزار و همچنین جابه‌جا شدن چند باره در طول دوران میان مددجویان بسیار، این انتظار وجود ندارد که پابندها سالم بمانند. اما این انتظار از سازمان زندان‌ها و بخش خصوصی می‌رود که یک ابزار فرسوده را مجدداً وارد سیستم نظارت الکترونیکی نکنند تا افراد تحت پایش مجبور نگردند علاوه بر هزینه اجاره‌بهایی که می‌دهند، از مبلغ وثیقه سپرده‌شده برای تعمیرات هزینه کنند. در همین راستا، در نامه‌ای از جانب معاونت محترم اجتماعی و پیشگیری از وقوع جرم یکی از استان‌ها، مشکلات فنی پابند الکترونیکی این گونه منعکس شده است:

- ۱- باتوجه به اینکه پابندها براساس نوع و مدل آن باید هر روز یک یا دوبار شارژ گردد. هر بار نیز به مدت ۹۰ دقیقه و در صورتی که به هر دلیلی شارژ نشوند خاموش می‌شوند و در این صورت امکان ردیابی زندانی امکان‌پذیر نخواهد بود.
  - ۲- براساس کارکردهای به‌دست‌آمده از پابند الکترونیک، خرابی آن بیش از حد معمول است و به‌محض خرابی، پابند خاموش می‌شود و امکان رصد و ردیابی زندانی آن وقت فراهم نخواهد بود.
  - ۳- بعضاً پابند الکترونیک روشن می‌شود ولی جی‌پی‌اس آن عمل نمی‌کند، بنابراین امکان رصدیابی را با اشکال مواجه می‌سازد.
  - ۴- برای شارژ پابند، کابل آن کیفیت لازم را ندارد و با قیمت بسیار بالا ساخته یا وارد می‌شود، به‌نحوی که بعضاً یک نفر در دورهٔ مراقبت چندین کابل شارژ باید تهیه کند که گاهی اوقات از خرابی کابل شارژ تا زمان تهیهٔ کابل جدید چند روز زمان می‌برد و امکان خاموش شدن پابند فرد وجود دارد.
- در مورد چهارم از بند الف از تبصرهٔ ۱۴ قانون بودجه سال ۱۴۰۳ مصوب ۱۴۰۳/۱۲/۲۱ مقرر شده تا «به‌منظور تأمین پابند الکترونیکی برای تعداد یکصد هزار زندانی جرائم غیرخشن برابر احکام قضائی، معادل پنج هزار میلیارد (۵,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال به سازمان زندان‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی کشور اختصاص می‌یابد. وزارت دادگستری مکلف است گزارش تفصیلی عملکرد این بند را هر سه ماه یک‌بار به کمیسیون‌های اجتماعی و قضائی و حقوقی مجلس شورای اسلامی ارسال نماید». در هر حال باتوجه به گسترش روزافزون استفاده از نظارت الکترونیکی در نظام عدالت کیفری، باید هرچه سریع‌تر برای رفع مشکلات فنی و نیز جلوگیری از دور زدن فنی پابندها اقداماتی جدی به‌عمل آید. درنهایت اینکه که هرچند وجود اشکالات فنی در پابندهای الکترونیکی غیرقابل کتمان و طبیعی است اما در حال حاضر، این وضعیت چندان طبیعی به‌نظر نمی‌رسد.

۴-۲-۲ قابل تحمل بودن اشکالات فنی

۴-۲-۲-۱ نظرات بهره‌وران

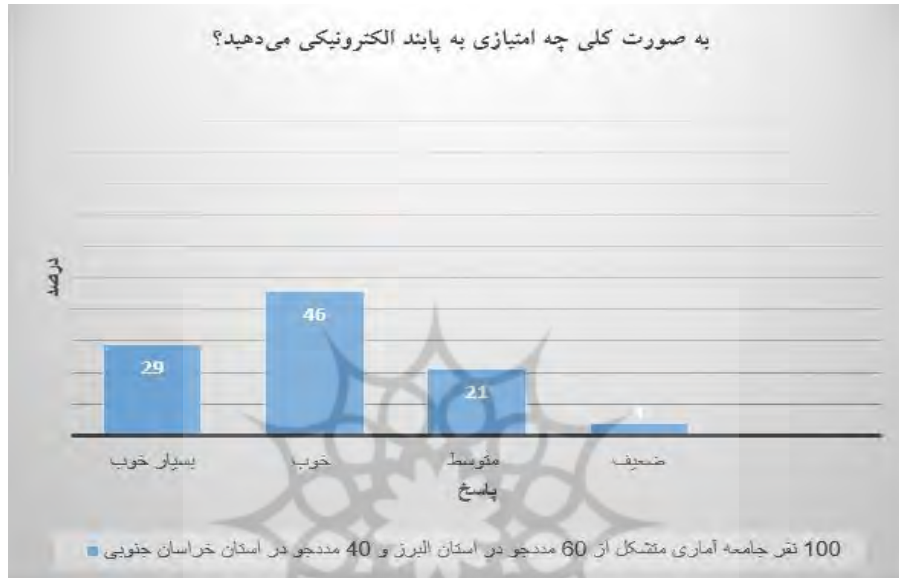
۴-۲-۲-۲ تحلیل نظرات

در مجموع برای ۶۰ درصد مددجویان، خرابی دستگاه و مشکلات شارژ کردن آن قابل تحمل است و ۴۰ درصد آن‌ها که نزدیک به همان ۳۶ درصدی است که پابندشان تعمیر یا تعویض شده بود برایشان مطلوب نیست. از این رو، انتظار می‌رود تا با در نظر گرفتن تدابیر لازم، هرچه سریع‌تر مشکلات فنی به حداقل برسد. یکی از آن‌ها خارج ساختن پاندهای نسل قدیم و بی کیفیت از چرخه بهره‌وری است و دیگری همان‌طور که در تبصره ۳ ماده ۶۲ قانون مجازات اسلامی آمده است، استفاده بیشتر از بخش خصوصی و بخش‌های دانش‌بنیان به منظور افزایش کیفیت و کمیت دستگاه‌هاست. اما در انتها این میزان از رضایت را به فال نیک گرفته شده و از جمله موارد مزیت برای نظارت الکترونیکی به شمار می‌آید.

۴-۳ مرتبط با امور شخصی و خانوادگی

۴-۳-۱ امتیاز کلی مددجو

۴-۳-۱-۱ نظرات بهره‌وران

۱-۳-۴-۲ تحلیل نظرات

مطابق نمودار اول، ۷۵ درصد مددجویان امتیاز کلی خوب و بسیار خوب را در این خصوص به ثبت رسانده‌اند و بر طبق نمودار دوم ۶۹ درصد مددجویان احساس می‌کنند که خانواده آن‌ها نیز امتیاز خوب و بسیار خوب به این نهاد اعطا کنند. به نظر می‌رسد که این نهاد تا به این لحظه توانسته است عملکرد مثبتی را از خود برجای گذارد که یک مزیت محسوب می‌شود. در پژوهشی مشابه در کشور فنلاند، بخش عمده‌ای از جامعه آماری، از بهره‌وری از نظارت الکترونیکی خشنود بودند و به دلیل امکان حضور در کنار خانواده، بسیار قدردان این نهاد بودند (villman,2022: 191).

۲-۳-۴ وضعیت مرخصی‌ها

با اینکه نهاد نظارت الکترونیکی اصولاً در شمار نهادهای ارفاقی قرار می‌گیرد، اما معلق‌کننده حبس یا آزادکننده محکوم از آن نیست و صرفاً قادر است مکان تحمل حبس را تغییر دهد که به این خاطر در زمره نهادهای ارفاقی محسوب می‌شود؛ از این رو، همچنان نوعی حبس تلقی می‌گردد و باید مددجویان در محدوده حرکتی تعیین شده باقی بمانند و از آن خارج نشوند.

سلامت روانی و اجتماعی فرد از ابعاد مهم کیفیت زندگی به‌شمار می‌رود که شرایط ویژه زیستی، اقتصادی و اجتماعی فرد می‌تواند آن را به مخاطره اندازد. این شرایط ویژه برای زندانیان نسبت به سایر اقشار جامعه بیشتر است (راهرو، کرمی، ۱۳۸۸: ۵۳). بر همین مبنا، محکومان محبوس در حین تحمل مجازات از حقوق اساسی مشخصی برخوردارند؛ مانند اینکه در صورت سپردن تأمین لازم حداکثر ۳ روز در ماه می‌توانند از مرخصی استحقاقی بهره‌مند شوند. شرایط مقدماتی، سایر ضوابط و انواع مرخصی‌های دیگری که می‌توانند مشمول آن شوند در ماده ۵۲۰ ق.آ.د.ک ذکر شده است.

---

۱ محکومان می‌توانند در صورت رعایت ضوابط و مقررات زندان و مشارکت در برنامه‌های اصلاحی و تربیتی و کسب امتیازات لازم پس از سپردن تأمین مناسب، ماهانه حداکثر سه روز از مرخصی برخوردار شوند. در موارد بیماری حاد یا فوت بستگان نسبی و سببی درجه یک از طبقه اول یا همسر و یا ازدواج فرزندان، زندانی می‌تواند به تشخیص دادستان

در همین راستا به منظور رسمی‌تر کردن امکان اخذ مرخصی برای محکومان نظارت الکترونیکی، در ماده ۲۱ آیین‌نامه مراقبت‌های الکترونیکی^۱ نیز به این نکته تصریح به عمل آمده است.

حداکثر تا پنج روز از مرخصی استفاده نماید. تعیین مقررات موضوع این ماده و امتیاز هر یک از برنامه‌های اصلاحی و تربیتی، چگونگی انطباق وضعیت زندانیان با شرایط تعیین شده و نحوه اعطای مرخصی به آنان به موجب آیین‌نامه‌ای خواهد بود که ظرف سه ماه از تاریخ تصویب این قانون توسط سازمان زندان‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی کشور تهیه و به تصویب رئیس قوه قضائیه می‌رسد.

تبصره ۱- در موارد شمول قسمت دوم این ماده، در صورت عجز از فراهم نمودن تأمین، اعزام محکوم تحت مراقبت ماموران، یک روز در ماه و به مدت ده ساعت بلا مانع است.

تبصره ۲- اعزام متهمان بازداشت شده به مرخصی تنها به مدت و به شرح مقرر در تبصره فوق و با نظر مرجع صدور قرار جایز است.

تبصره ۳- در مواردی که زندانی دارای شاکی خصوصی است و بنا به تشخیص دادستان یا قاضی اجرای احکام، اعطای مرخصی می‌تواند در جلب رضایت شاکی موثر باشد، زندانی می‌تواند علاوه بر مرخصی مذکور در این ماده پس از سپردن تأمین مناسب، در طول مدت حبس یک نوبت دیگر و حداکثر به مدت هفت روز از مرخصی استفاده نماید. در صورتی که محکوم بتواند بخشی از خسارت شاکی را پرداخت یا رضایت او را جلب کند، این مرخصی فقط برای یک بار دیگر به مدت هفت روز تمدید می‌شود.

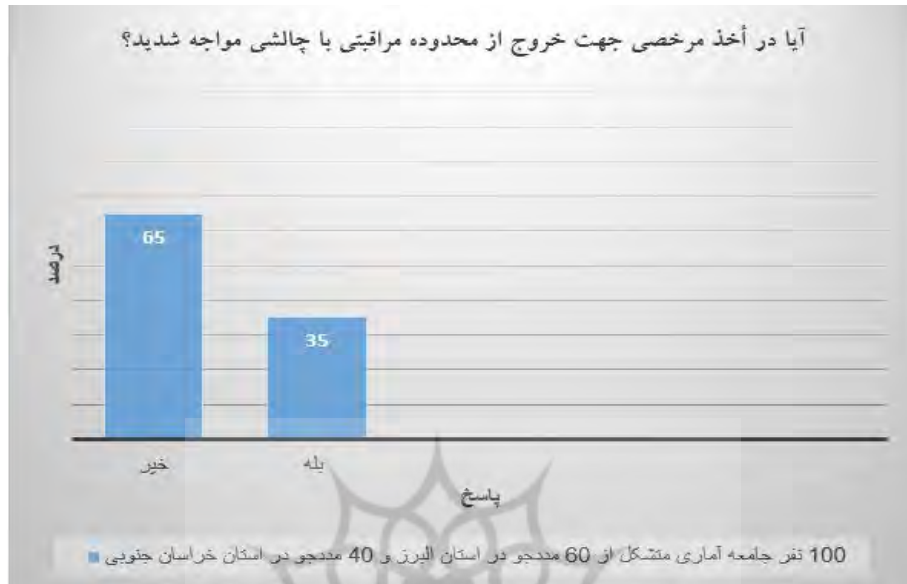
تبصره ۴- محکومانی که به موجب قانون مشمول مقررات تعلیق اجرای مجازات نمی‌شوند، پس از تحمل یک‌سوم از میزان مجازات با رعایت شرایط مندرج در صدر ماده و به تشخیص دادستان می‌توانند در هر چهار ماه حداکثر پنج روز از مرخصی برخوردار شوند.

تبصره ۵- رئیس قوه قضائیه می‌تواند به مناسبت‌های ملی و مذهبی علاوه بر سقف تعیین شده در این قانون، حداکثر دوبار در سال به زندانیان واجد شرایط، مرخصی اعطاء کند.

تبصره ۶- مواردی که شخص باید به موجب مقررات شرعی به طور دائم در زندان باشد از شمول مقررات این ماده و تبصره‌های آن خارج است.

افرد تحت مراقبت الکترونیکی، مطابق مقررات از حقوقی مانند عفو، آزادی مشروط و مرخصی برخوردار است.

۴-۳-۲-۱ نظرات بهره‌وران

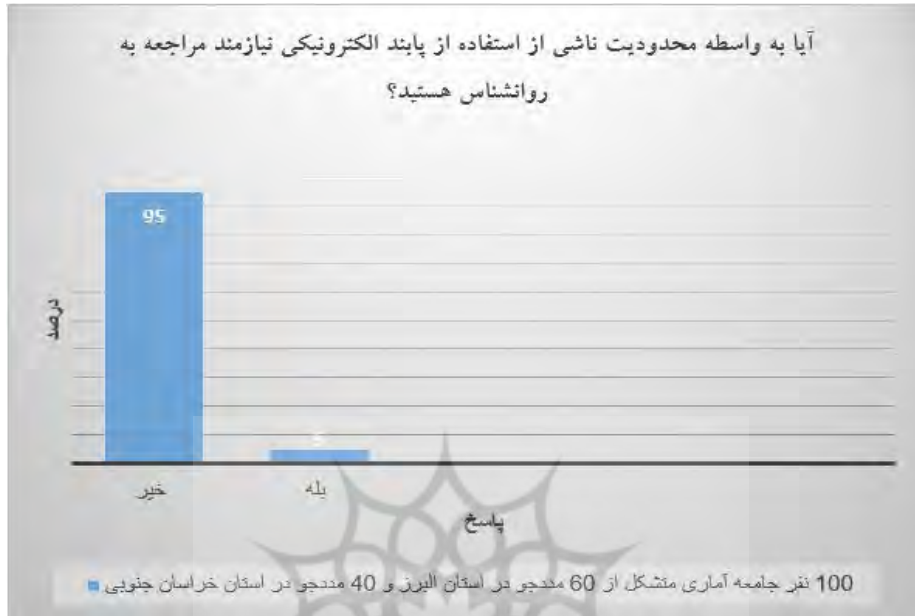
۴-۳-۲-۲ تحلیل نظرات

در مجموع ۶۵ درصد از جامعه آماری، برای اخذ مرخصی با مشکلی مواجه نشدند که می‌توان در کل آن را مثبت و یکی از مزایای نظارت الکترونیکی دانست که مددجویان می‌توانند بسیار راحت‌تر از محکومان در زندان مرخصی أخذ کنند.

۴-۳-۳ سلامت روان مددجویان

مددجویان الکترونیکی باید زمان قابل توجهی به عنوان مثال حداقل به اندازه یک سوم میزان حبس مورد حکم برای صدور حکم به تعلیق اجرای مجازات یا آزادی مشروط (در بهترین حالت) در محدوده مراقبتی باقی بمانند و این باعث می‌شود تا این سؤال مطرح شود که آیا ممکن است بهره‌وران این نهاد به لحاظ روانی با اختلالات و مشکلاتی روبرو شوند؟

۴-۳-۳-۱ نظرات بهره‌وران

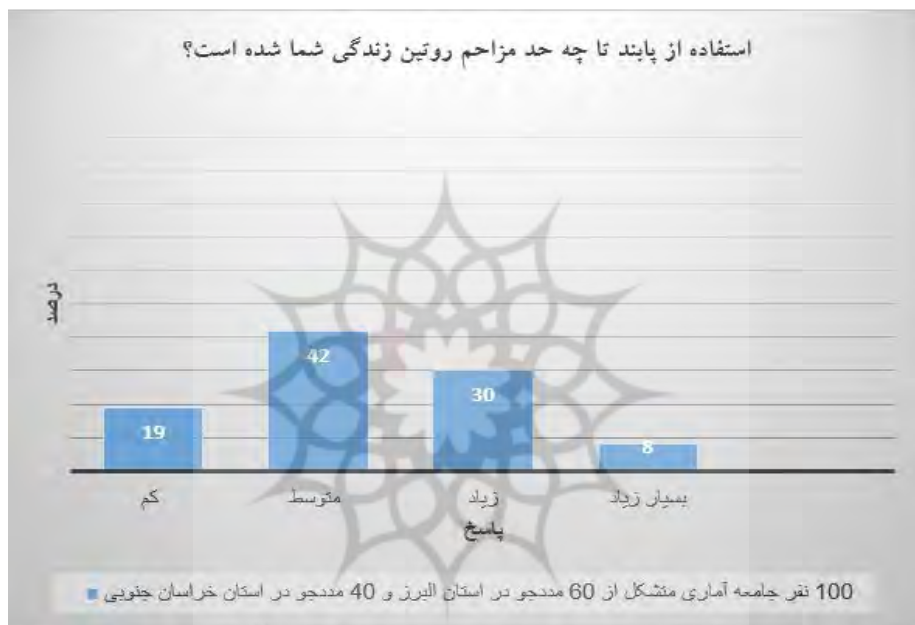
۴-۳-۳-۲ تحلیل نظرات

مشکلات روانی و اختلالات عصبی می‌تواند به عوامل متعددی وابسته باشد که برخی از آن‌ها ممکن است در ذات نهاد نظارت الکترونیکی نهفته باشد. در اینجا اما ۹۵ درصد بهره‌وران گزارش داده‌اند که با وجود محدودیت‌های ناشی از استفاده از پایند الکترونیکی، نیازی به رجوع به روانشناس پیدا نکرده‌اند. به نظر می‌رسد که این موضوع می‌تواند یک مزیت برای استفاده‌کنندگان از ظرفیت این نهاد به صورت کلی باشد اما این آمار ۹۵ درصد از این حیث قابل‌خداشه است که تقریباً تمامی افراد شرکت‌کننده در این پژوهش مرد هستند و مطابق عرفی که هم‌اکنون نیز حکم‌فرما است، مردان عموماً اختلالات روانی خود را شناسایی نکرده‌اند و تمایل کمتری برای مراجعه به روانشناس دارند. با این حال، این موضوع مانع از آن نیست که منکر کاهش سطح مشکلات روانی در مددجویان الکترونیکی نسبت به محکومان در زندان شویم.

۳-۴-۴ ایجاد مزاحمت در زندگی روزمره مددجویان

این فرضیه وجود دارد که ممکن است استفاده از پابند الکترونیکی به دلیل بزرگی و سنگینی و مواردی از این دست برای مددجو ایجاد مشکل کند و وی نتواند زندگی روزانه خود را به راحتی بگذراند.

۴-۳-۴-۱ نظرات بهره‌وران

۴-۳-۴-۲ تحلیل نظرات

استفاده از پابند الکترونیکی برای ۳۸ درصد بهره‌وران، به میزان زیاد یا بسیار زیاد، مانع زندگی روزمره آنان می‌شود. از این رو شایسته است با توجه به پیشرفت روزانه فناوری، نسبت به کوچک‌تر و سبک‌تر کردن پابندها اقدام مقتضی به عمل آید. نکته قابل بررسی این است که به نظر نمی‌رسد این میزان از نارضایتی به دلیل سنگینی و حجیم بودن پابندها

۱ فحوی صحبت‌های ریاست محترم قوه قضائیه در بازدید بخشی از نمایشگاه فناوری‌های دانش‌بنیان قضایی، خبرگزاری میزان، مورخ ۱۴۰۲/۱۱/۱۶، مراجعه شده در ۱۴۰۳/۱/۱۶، از mizanonline.ir.

و یا عادت نکردن به آن باشد. احتمال قوی‌تر این است که از آنجا که سؤال به صورت کلی طراحی شده است، پاسخ‌دهندگان مواردی از جمله مشکلات فنی پابندها و لزوم تعمیر و بعضاً تعویض آن‌ها و از طرفی شعاع حرکتی محدودی که با آن مواجه هستند را دخیل دانسته‌اند. اما با وجود مباحث بالا، ۶۱ درصد اعلام کرده‌اند که به میزان کم یا متوسط با مزاحمت دستگاه روبرو شده‌اند که از این حیث استفاده از پابندهای الکترونیکی یک مزیت تلقی می‌شود. اما در عین حال نباید منکر این حقیقت شد که وجود جسمی فیزیکی با این ابعاد، برای بسیاری مشکل‌ساز می‌گردد اما برخی به آن عادت می‌کنند و برخی دیگر خیر.

۴-۳-۵ محدودیت در زندگی خانواده مددجویان

اینکه خانواده مددجو از حضور وی نزد خود سود می‌برد کاملاً صحیح است و شاید بزرگ‌ترین فایده نظارت الکترونیکی همین امر باشد. اما این حضور می‌تواند به قیمت محدودیت خانواده مددجویان تمام شود. نویسنده‌ای می‌نویسد: «از جمله ایرادهای نظارت الکترونیکی این است که به کارگماری فرستنده‌های این سیستم، اسباب تفحص زیستگاه مسکونی و شغلی بزهکار خواهد شد» (خاقانی، ۱۳۹۰: ۱۳۶). دیگری می‌گوید: «تعقیب متهم و مجازات مجرمان یکی از ضروریات هر جامعه‌ای است؛ با وجود این حفظ کرامت انسانی و رعایت جنبه‌های شرعی و اخلاقی در تعقیب و کیفر دادن بزهکاران امری مهم و مورد تأکید اسلام است. در احکام اسلامی تفحص و تجسس در زندگی شخصی و خصوصی افراد یکی از گناهان بزرگ معرفی شده و قرآن به‌طور صریح از آن نهی کرده است» (بهمن‌نژاد و گودرزی بروجردی، ۱۳۹۱: ۲۴-۲۵).

یکی از نویسندگان دیگر می‌نویسد: «نصب دوربین یا میکروفون یا دستگاه ردیاب می‌تواند احتمال تجسس در زندگی خصوصی شهروندان را افزایش داده و آزادی‌های فردی و خانوادگی آنان را محدود کند. در واقع از بدو توسعه برنامه‌های نظارت الکترونیکی دغدغه اصلی حقوق‌دانان احتمال نقض حقوق خصوصی بزهکاران و خانواده آنها در اثر اجرای برنامه بوده است. فناوری نظارت الکترونیکی موقعیتی را به‌وجود آورده

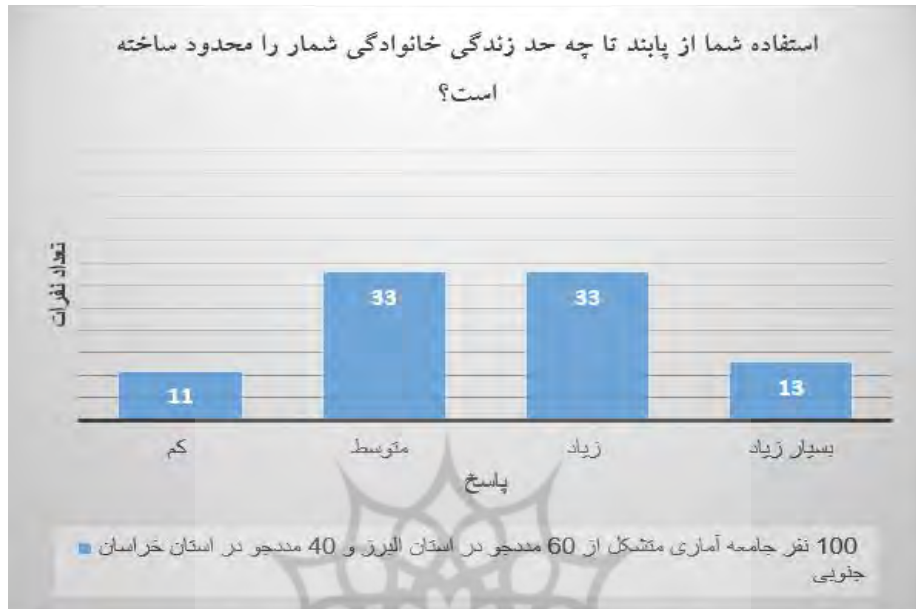
که منزل بزهکاران واقعاً به زندان آنان تبدیل شود. دیگران از آن بیم دارند که استفاده گسترده از نظارت الکترونیک و توقیف خانگی می‌تواند به نتایجی منجر شود که در رمان اورول در سال ۱۹۸۴ بیان شده است (که در آن ارتباطات و جابه‌جایی شهروندان به وسیله مقامات حکومتی کنترل می‌شده است)» (محمدنسل، ۱۳۸۴: ۱۴۵، ۱۴۴۰).

نویسنده دیگری می‌گوید: «نظارت الکترونیک در برخی موارد فشار زیان‌باری را بر خانواده شخص بزهکار دارد» (جانی‌پور، ۱۳۹۵: ۴۶). دیگری می‌گوید: «یکی از نگرانی‌هایی که از همان آغاز در خصوص به کارگیری سیستم نظارت الکترونیک مطرح گردیده است، نادیده گرفتن حق خلوت مجرمان و خانواده آنان است» (حسین‌زاده و همکاران، ۱۳۹۶: ۱۱۹).

مدافعان نظارت الکترونیک در پاسخ به چند نکته اشاره کرده‌اند. اولاً معتقدند که شرکت در برنامه‌های نظارت الکترونیک و حتی حبس در منزل هیچ‌گاه به اندازه محیط زندان حقوق و آزادی‌های فردی را تحت شعاع قرار نمی‌دهد. ثانیاً این نظارت با رضایت کامل افراد شرکت‌کننده صورت می‌گیرد؛ از این رو، این نگرانی‌ها قابل تحمل‌تر می‌شود. تا جایی که برخی از دادگاه‌ها بر این باورند که بزهکار با شرکت در برنامه نظارت الکترونیک از حقوق مسلم خود صرف‌نظر می‌کند؛ بنابراین او حق ندارد که انتظار برخورداری از حریم خصوصی را داشته باشد.

در خصوص توجیه مخالفت با حکم خداوند در سوره حجرات نیز این‌گونه استدلال می‌کنند که «ممکن است در بعضی موارد به‌عنوان حکم ثانوی عملی جایز باشد و آن در صورتی است که مصلحت چنین چیزی را اقتضا نماید که در این صورت در محدوده مصلحت، تجسس و آگاهی از امور سری و خلوت افراد، برای حاکم مجاز است» (میره‌ای و همکاران، ۱۳۸۳: ۲۱۰).

۱-۵-۳-۴ نظرات بهره‌وران

۲-۵-۳-۴ تحلیل نظرات

در مجموع، ۴۶ درصد از خانواده‌های مددجویان الکترونیکی در این دو استان با محدودیت‌های زیاد یا بسیار زیاد مواجه شده‌اند. این میزان محدودیت را می‌توان تا حد قابل توجهی کاهش داد؛ به‌ویژه با الزامی کردن کسب رضایت خانواده در بهره‌وری از پابند و همچنین فراهم کردن امکان افزایش محدوده حرکتی برای مددجویانی که فرصت اشتغال برای آن‌ها وجود دارد.

به نظر می‌رسد از آنجا که مددجو شخصاً رضایت بهره‌وری از نظارت الکترونیکی را از پیش اعلام کرده و «اذن در شیء، اذن در ملزومات آن است»، پایش آن‌ها به لحاظ شرعی و قانونی با خلأیی همراه نباشد اما از آنجایی که خانواده مددجو نیز در این امر دخیل هستند و استفاده فرد از نظارت الکترونیکی، آثارش را بر آن‌ها نیز تحمیل می‌کند، به نظر می‌رسد لازم است رضایت خانواده وی نیز کسب شود. نویسنده‌ای در این زمینه می‌نویسد: «در ماده ۶۲ قانون مجازات اسلامی تنها به رضایت محکوم علیه اشاره شده است حال اگر خانواده او رضایت به حضور مجرم در منزل نداشته باشند، چه باید کرد» (دانش‌وزیری و

حاجی‌ده‌آبادی، ۱۳۹۷: ۸۸). در نهایت اینکه این میزان از محدودیت در زندگی خانواده محکومان مسلماً یک عیب بزرگ برای این نهاد محسوب می‌گردد. اما سرانجام این موضوع بخشی از ذات این نهاد محسوب می‌شود؛ با این حال برای برخی محکومان که قابلیت اشتغال برای آن‌ها فراهم است، می‌توان با افزایش محدوده حرکتی ظرفیتی فراهم ساخت تا بدین وسیله، حداقل محدودیت‌های مالی و فیزیکی (به‌ویژه در رفت‌وآمد) از خانواده آن‌ها برداشته شود.

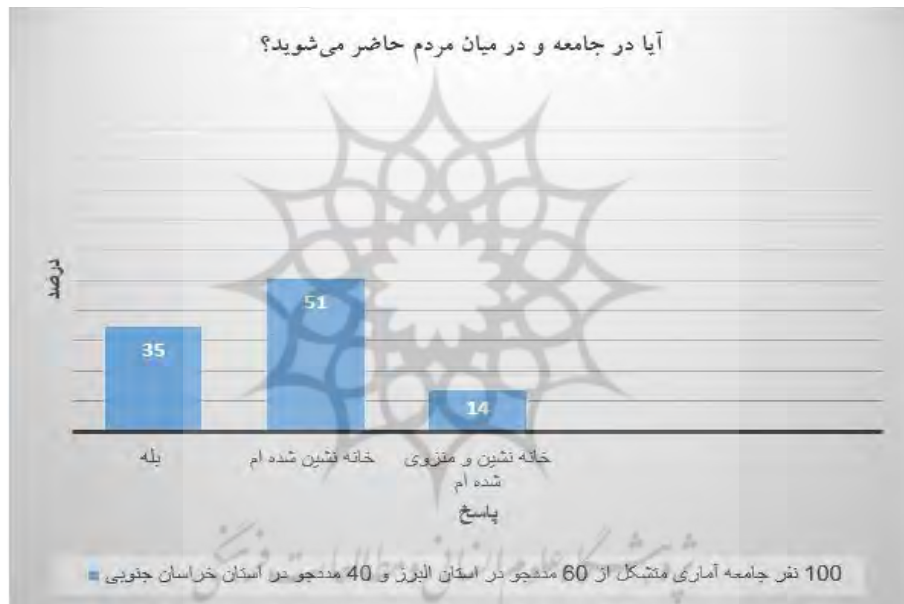
۴-۴ مرتبط با اجتماع و جامعوی شدن

برای اینکه برنامه نظارت الکترونیکی به‌خوبی موجب بازپروری مددجویان شود دو شرط لازم است. اولین شرط موفقیت برنامه این است که جامعه و شخص بزه‌دیده و حتی خود بزهکار نظارت الکترونیکی را به‌عنوان یکی از جایگزین‌های کم‌ضرر زندان مورد پذیرش قرار دهند. در بسیاری از کشورها بزه‌دیدگان تنها با تعیین مجازات حبس برای بزهکار راضی می‌شوند و طبعاً رهایی بزهکار از زندان و اکتفا به نظارت الکترونیکی را مزیتی نابجا برای بزهکار به حساب می‌آورند (محمد نسل، ۱۳۸۴: ۱۴۹).

دومین شرط وجود یک برنامه بازپروری است. برخی معتقدند: «بیشتر برنامه‌های نظارت الکترونیکی خدمات بازپروری ارائه نمی‌کنند؛ زیرا هدف اصلی آنها تضمین از توان انداختن قطعه مجرمان است نه اصلاح و درمانشان. افزون بر آن نظارت الکترونیکی ممکن است فاقد قدرت بازدارندگی حبس باشد و نسبت به تعلیق مراقبتی سنتی همان‌گونه که گفته شد تأثیرهای بازپروری اندکی داشته باشد» (senna, siegel, 1998: 394). دیگری می‌نویسد: «یکی از اهداف اصلی مجازات اصلاح مجرم است و این اصلاح باتریت مجدد بزهکار امکان‌پذیر است و این نیز از طریق آشنا نمودن مجرمین با حداکثر ارزش‌های مذهبی اخلاقی و فرهنگی خود و دور نمودن از انحطاط اخلاقی میسر می‌گردد که این هدف در حبس الکترونیکی امکان اجرا ندارد» (پاشازاده، ۱۳۹۲: ۲۵). قانونگذار در تبصره ۱ ماده ۶۲ قانون مجازات اسلامی، صدور حکم به تدابیر نظارتی و دستورات مراقبتی را مجاز دانسته است. منظور از تدابیر نظارتی مندرج در تبصره ماده ۶۲، همان تدابیر چهارگانه‌ای است که در ماده ۴۲ قانون مجازات اسلامی پیش‌بینی شده است و منظور از

دستورهای ذکر شده در تعویق مراقبتی همان دستورهای مندرج در ماده ۴۳ قانون مجازات اسلامی است (فروغی و ایرانی، ۱۳۹۵: ۶۱۲). به عنوان مثال در کشور فنلاند، مددجویان نظارت الکترونیکی مکلفند تا به یک فعالیت مولد در اجتماع و مراکز تعیین شده بپردازند (villman, 2022: 193) یا در کشور کره جنوبی در برخی جرائم در مصرف مواد مخدر محدود می‌شوند و در برخی جرائم خاص به تشخیص دادگاه برنامه‌های بازپروری ویژه‌ای را باید بگذرانند (UNODC, No year: 10).

۴-۴-۱ نظرات بهره‌وران

۴-۴-۲ تحلیل نظرات

مطابق نمودار، ۶۵ درصد از شرکت کنندگان خانه‌نشین شده‌اند که این بزرگ‌ترین مانع بر سر راه پذیرش اجتماعی مددجویان نظارت الکترونیکی است. به نظر می‌رسد که در حال حاضر این مورد نیز یکی از عیب‌های بزرگ استفاده از این نهاد به شمار می‌رود. اما لاعلاج نیست. می‌توان چنین استنباط کرد که در اولین اقدام باید در دستورالعمل تعیین محدوده مراقبتی محکومان تجدیدنظر گردد تا افرادی که به تشخیص دادگاه از ظرفیت

واقعی برای اصلاح برخوردارند، از بهره‌مندی از این امکان محروم نشوند همچنین با الزام به اجرای تبصره ۱ ماده ۶۲ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ می‌توان نقش استفاده از تدابیر نظارتی و دستورات مراقبتی را در بازپروری محکومان در رویه قضایی پررنگ‌تر ساخت.^۲

۴-۵ میزان ارجحیت نظارت الکترونیکی نسبت به نظام نیمه آزادی و آزادی مشروط^۳ و تعلیق اجرای مجازات^۴

۱ تبصره ۱- دادگاه در صورت لزوم می‌تواند محکوم را تابع تدابیر نظارتی یا دستورهای ذکر شده در تعویق مراقبتی قرار دهد.

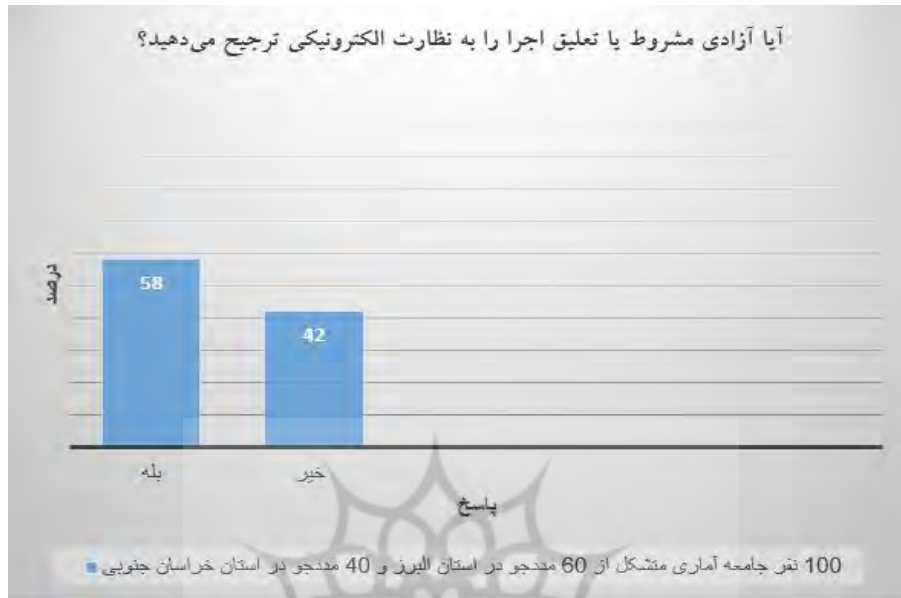
۲ به‌عنوان نمونه، در دادنامه به شماره ۹۷۰۹۹۷۴۴۹۷۵۰۰۵۰ به تاریخ تنظیم ۱۳۹۷/۰۱/۲۱ صادره از شعبه اول محاکم کیفری دو شهرستان سلماس، دادرس محترم، شرکت در کلاس‌های معاونت پیشگیری از وقوع جرم استان به میزان ۸ ساعت و ارائه گواهی آن به قاضی محترم اجرای احکام کیفری را در راستای بند «ح» ماده ۴۳ قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲ مورد تجویز قرار داده است. در دادنامه‌ای دیگر به شماره ۱۴۰۳۰۱۳۹۰۰۰۳۲۴۰۰۲۶۸ به تاریخ تنظیم ۱۴۰۳/۰۶/۰۷ صادره از شعبه ۱۱۵ دادگاه کیفری ۲ شهرستان کرج، حکم به خودداری از ارتباط و معاشرت با شرکا یا سایر محکومین پرونده مستند به بند «ج» ماده ۴۳ قانون اخیرالذکر نموده است.

۳ مجازات نیمه‌آزادی یکی از نوآوری‌های ستودنی است (عابدزاده، ۱۳۹۵: ۲۸۴). در این روش محکومان به زندان روزها در بیرون از زندان به کار می‌پردازند و شب‌ها دوباره به زندان باز می‌گردند (جلالی و همکاران، ۱۳۹۹: ۶۱). در ماده ۵۷ قانون مجازات اسلامی ۹۲ نیز ضوابط آن تعیین شده است.

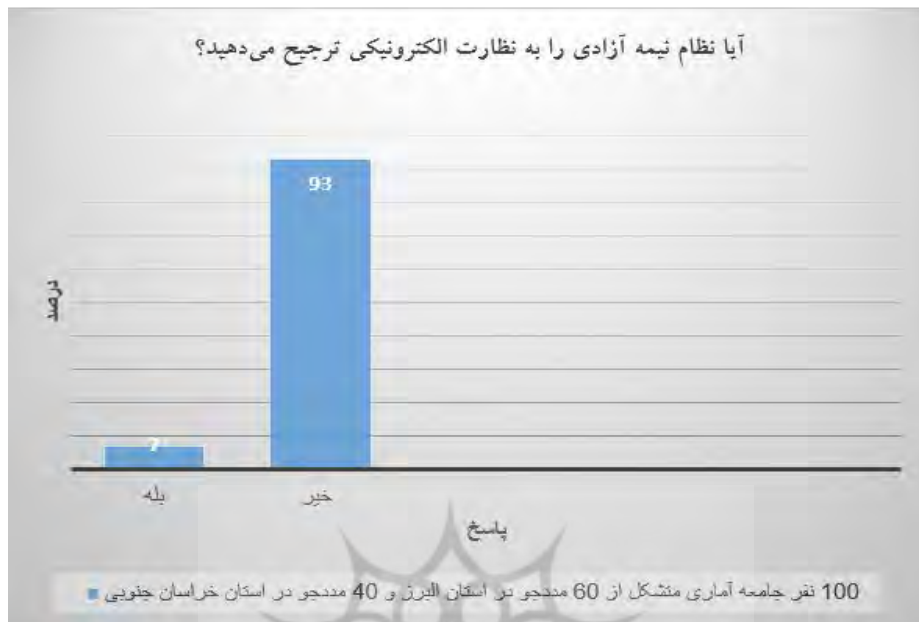
۴ قانونگذار هر کشوری با وضع قوانین کیفری سیاست خاصی را دنبال می‌کند و یکی از این سیاست‌ها اصلاح و انطباق اجتماعی بزهکار است و یکی از تأسیسات کیفری که بیش از هر مسئله‌ای به اصلاح و انطباق اجتماعی بزهکار توجه دارد آزادی مشروط است (زراعت، ۱۳۹۴: ۱۰۳). آزادی مشروط فرصت و مجالی است که پیش از پایان دوره محکومیت به محکومان در بند داده می‌شود تا چنانچه در طول مدتی که دادگاه تعیین می‌کند از خود رفتاری پسندیده نشان دهند و دستورهای دادگاه را به‌موقع اجرا گذارند از آزادی مطلق برخوردار شوند (اردبیلی، ۱۳۸۴/۲: ۲۴۸). مواد ۵۸ تا ۶۱ قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲ به این امر می‌پردازند (شهرودباری و مرزبان مقیمی، ۱۳۹۶: ۴۲). در محکومان بالای ده سال باید لزوماً نصف مجازات طی شود اما در کمتر از آن فقط یک‌سوم، که این مقدار اخیر است که از جامعه آماری مورد پرسش واقع شده است.

۵ تعلیق اجرای مجازات در اصطلاح نیز یعنی اجرانکردن مجازات مجرم تا زمانی که جرم دیگری از او سر نزند (انوری، ۱۳۸۲: ۶۲۷). یا چشم‌پوشی از مجازات مجرم تا هنگامی که جرم تازه‌ای مرتکب نشده است (صدری افشان، ۱۳۸۲: ۲۷۷). به لحاظ قانونی نیز در قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲، به موجب مواد ۴۶ الی ۵۵ این تأسیس حقوقی در

۱-۵-۴ نظرات بهره‌وران^۱

مجازات‌های تعزیری وجود دارد (یاری و میلانی، ۱۴۰۱: ۱۳). تعلیق اجرای مجازات می‌تواند ضمن محکومیت صادر شود یا پس از گذشت یک‌سوم حبس مورد حکم که در اینجا این مورد اخیر مدّ نظر است. در خصوص نمودار باید به دو نکته اشاره کرد که ۱- در این پرسش فرض بر این بوده است که مددجویانی که از نظارت الکترونیکی استفاده می‌کنند باید تمام مدت محکومیت به حبس خود را بدون هیچ ارفاق قانونی مانند تعلیق اجرای مجازات یا آزادی مشروط در داخل محدوده تعیین شده سپری کنند (حقی که به موجب ماده ۲۱ آیین‌نامه مراقبت‌های الکترونیکی مصوب ۱۳۹۷ به آن‌ها داده شده است). در حقیقت هدف از طرح این سؤال این است که آیا آن‌ها ترجیح می‌دهند که تمام مدت مجازات را در حبس خانگی بمانند یا حداقل با طی یک‌سوم این میزان حبس، در نهایت به آزادی مشروط و تعلیقی نائل آیند. ۲- محدوده حرکتی محکومان به نظارت الکترونیکی تا قبل از تصویب دستورالعمل تعیین محدوده مراقبتی محکومان مصوب ۱۴۰۱ در اختیار مستقیم دادگاه بود لکن هم‌اکنون برطبق ماده ۱ این دستورالعمل، بیشتر از هزار متر مجاز نخواهد بود.

۲-۵-۴ تحلیل نظرات

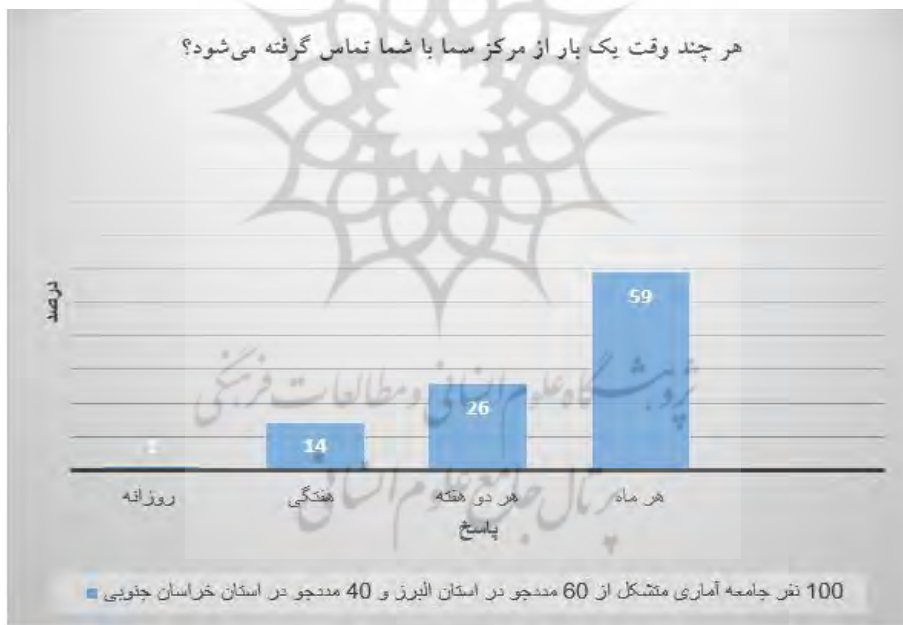
در مورد نمودار اول، نظام آزادی مشروط و تعلیق اجرای مجازات نسبت به نظارت الکترونیکی برای محکومان اولویت نسبتاً بیشتری دارد. به نظر می‌رسد تجربه قبلی زندان در این نوع پاسخ‌دهی تأثیر زیادی برای برخی از شرکت‌کنندگان داشته باشد؛ چراکه منطقی نیست فردی که تا به حال وارد زندان نشده است، تمایل داشته باشد هرچند برای مدت محدودی وارد آن شود. بر این اساس چنین برداشت می‌شود، استفاده از نظارت الکترونیکی نسبت به تعلیق اجرا و آزادی مشروط برای محکومانی که سابقه محکومیت کمی داشته‌اند در اولویت باشد که این یک برتری برای این نهاد محسوب می‌شود.

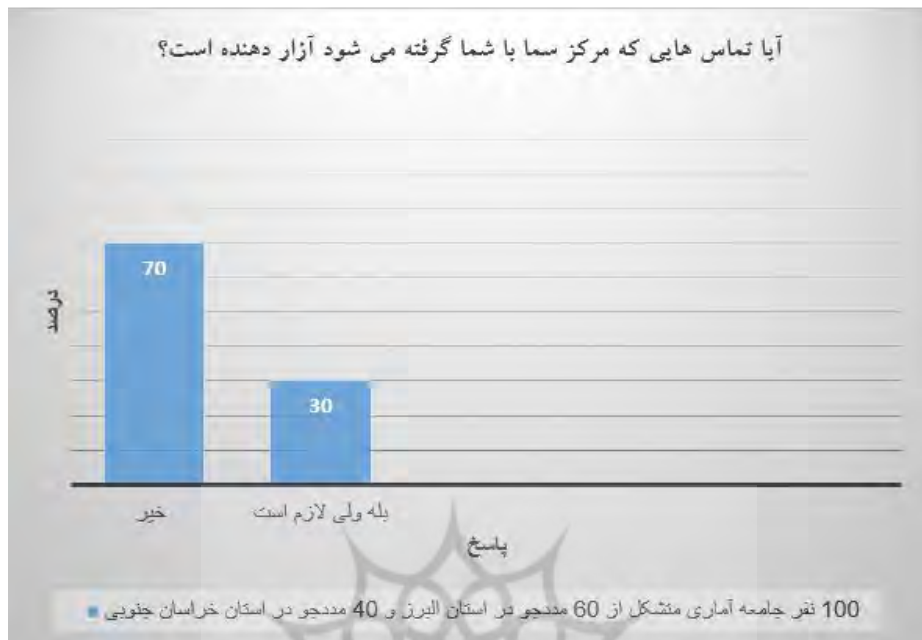
در نمودار دوم نیز به صورت کاملاً محسوسی نظارت الکترونیکی بر نظام نیمه‌آزادی ارجحیت پیدا نموده است. قابل استنباط است که محکومان، حضور در کنار خانواده را حتی اگر نتوانند کسب درآمد کنند بر عدم حضور در کنار آن‌ها ولو با کسب درآمد ترجیح می‌دهند. از طرفی استفاده از نظام نیمه‌آزادی قدرت برچسب‌زنی بیشتری از نظارت الکترونیکی دارد که مزید بر علت شده است.

۴-۶ نظارت از راه دور بر مددجویان

اصلی‌ترین راه‌های نظارت بر محکومان مشمول نظارت الکترونیکی، ابتدا پایش از طریق سامانه موقعیت‌یابی جهانی و سپس تماس‌های تلفنی است. مورد اول به لحاظ جلوگیری از خروج وی از محدوده تعیین‌شده و مورد دوم برای بررسی اوضاع و احوال کلی. تماس‌های بی‌موقع مأموران به منظور اطمینان از عدم ترک منزل ممکن است باعث سلب آرامش و آسایش متهم و سایر اعضای خانواده‌اش شود (بهادری، ۱۳۹۹: ۱۰). از طرفی هر چند آزاد شدن از زندان و کنترل مطلق که در آن صورت می‌گیرد برای مددجویان الکترونیکی خوشایند است، اما این حس که آن‌ها دائماً در حال تماشا شدن هستند ممکن است برای آن‌ها استرس‌زا باشد (villman,2022: 198).

۴-۶-۱ نظرات بهره‌وران

۲-۶-۴ تحلیل نظرات

به لحاظ اینکه نظارت ماهواره‌ای بر محکومان صورت می‌پذیرد، تماس‌های تلفنی به جهت رعایت حریم محکوم و خانواده‌اش محدود شده‌اند؛ افزون‌بر این، ظرفیت مرکز سما در برقراری ارتباط تلفنی نیز بسیار محدود است. با وجود این، ۷۰ درصد شرکت‌کنندگان، این تماس‌ها را اذیت‌کننده نمی‌دانند. به نظر می‌رسد که این امر می‌تواند، مزیتی برای این نهاد قلمداد شود. نکته قابل تأمل این است که صرف حضور محکوم در محدوده نمی‌تواند برای جامعه اطمینان‌بخش باشد و با وجود تمامی ابزارهای نظارتی کنونی، همچنان باید نوع نظارت تشدید گردد. به همین خاطر باید به فکر راهکارهای دیگری برای رصد عملکرد و اوضاع و احوال آنان فارغ از تماس‌های تلفنی بود. استفاده از تلفن هوشمند و ظرفیت آنان به منظور تشخیص هویت می‌تواند راهکار مناسبی باشد.

نتیجه‌گیری

شناخت جنبه‌های متفاوت و میزان تأثیر نهاد نظارت الکترونیکی بر بهره‌وران، از ابتدای اجرایی شدن این نهاد، همواره محلّ پرسش بوده است. در این پژوهش این ابعاد به صورت طبقه‌بندی شده مورد بررسی قرار گرفته و در ادامه، ضمن ارائه پاسخی محکومان، مزایا و معایب هر مورد نیز مشخص شده است.

۱- در بعد امور مالی: استفاده از ظرفیت این نهاد برای قشر ضعیف فراهم شده و این امر یک مزیت به شمار می‌آید؛ اما به دلیل محدوددهای حرکتی محدودی که دستورالعمل تعیین محدودۀ مراقبتی در نظر گرفته است، برای ۸۸ درصد مصاحبه‌شوندگان امکان اشتغال ضمن بهره‌وری از این نهاد وجود ندارد که این یک عیب برای نظارت الکترونیکی محسوب می‌شود.

۲- در بحث وضعیت فنی دستگاه‌ها: ۵۲ درصد مددجویان حداقل یک بار مشکلات فنی دستگاه را تجربه کرده‌اند و ۳۶ درصد از آن‌ها مجبور به تعمیر یا تعویض پابند خود شده‌اند که این موضوع به عنوان یکی از معایب این نهاد مطرح می‌شود.

۳- در بعد امور مرتبط با شخص محکوم و خانواده‌اش: ۷۵ درصد از محکومان شخصاً و ۶۹ درصد به نیابت از خانواده خویش، به برنامه نظارت الکترونیکی امتیاز «خوب» و «بسیار خوب» داده‌اند که این یک مزیت به شمار می‌آید. همچنین ۶۵ درصد از محکومان در خصوص اخذ مرخصی برای خروج از محدودۀ نظارتی با چالش خاصی مواجه نبوده‌اند که این موضوع به نسبت محکومان مستقر در زندان یک مزیت محسوب می‌شود. ۹۵ درصد مددجویان - که تقریباً همگی مرد هستند- در طول مدت مشارکت در برنامه نظارت الکترونیکی با اختلالات روانی نیازمند مراجعه به روان‌شناس مواجه نشده‌اند، این امر یک مزیت تلقی می‌شود، هرچند باید توجه داشت که مردان معمولاً حتی در حالت عادی نیز عموماً به روان‌شناس مراجعه نمی‌کنند. ۶۱ درصد از مددجویان، استفاده از نظارت الکترونیکی را مانعی برای روتین زندگی خود نمی‌دانند که این نیز یک مزیت محسوب می‌شود و انگهی با تجدیدنظر در محدودۀ حرکتی محکومان، احتمال افزایش این میزان وجود دارد. ۴۶ درصد خانواده‌ها به زعم مددجویان با محدودیت بسیاری روبرو شده‌اند که

در ظاهر یک عیب به شمار می آید، اما باید توجه داشت که این محدودیت‌ها تا حدی در ذات این نهاد نهفته است. با وجود این، افزایش محدوده حرکتی می تواند از شدت این محدودیت‌ها بکاهد.

۴- در حوزه بازپروری محکومان: ۶۵ درصد محکومان خانه نشین شده‌اند که این پدیده می تواند به عنوان یکی از چالش‌های جدی این نهاد و مانعی در مسیر بازپروری مؤثر تلقی شود. با افزایش محدوده حرکتی و تجویز دستورات مراقبتی، می توان به بازپروری محکومان کمک شایانی کرد.

۵- در زمینه ارجحیت نظارت الکترونیکی بر سایر نهادهای ارفاقی: ۵۸ درصد محکومان تعلیق اجرای مجازات و آزادی مشروط را بر این نهاد ترجیح می دهند. اما به نظر می رسد در صورتی که افراد سابقه کیفری ناچیزی داشته باشند مسلماً نظارت الکترونیکی را ترجیح خواهند داد. همچنین ۹۳ درصد شرکت کنندگان، نظارت الکترونیکی را بر نظام نیمه آزادی مقدم شمرده‌اند. در نهایت اینکه نظارت الکترونیکی چنانچه با محدوده حرکت بیشتری تحت ضوابط خاصی همراه شود، علاوه بر آنکه نسبت به سایر نهادهای ارفاقی از قدرت نظارتی بیشتری برخوردار است، از جانب محکومان نیز با میزان ارجحیت بیشتری مواجه خواهد شد.

۶- در بحث مرتبط با نظارت بر محکومان: عموماً هر ماه یک مرتبه با محکومان تماس تلفنی برقرار می شود که برای ۷۰ درصد شرکت کنندگان این تماس‌ها آزاردهنده نیست. هر چند این امر برای محکومان مزیتی محسوب می شود، اما لزوماً برای جامعه چنین نیست. به نظر می رسد باید به گونه‌ای دیگر علاوه بر نظارت ماهواره‌ای و تلفنی، تشخیص هویت محکومان صورت پذیرد تا آنان همواره حضور نظارتی را احساس کنند.

با وجود معایبی که در حال حاضر حول محور اعمال و استفاده از نهاد نظارت الکترونیکی وجود دارد، ارزیابی کلی نسبت به این نهاد مثبت تلقی می شود و می توان گفت در حال حرکت به سوی تعالی خویش در نظام قضایی و منطق حقوقی است با این حال، اعمال برخی تغییرات در سیاست‌های جنایی می تواند روند پیشرفت آن را تسهیل کند. برای نمونه، یکی از مهم‌ترین تغییرات لازم در سیاست جنایی تقنینی، ایجاد سازوکاری افتراقی

نهاد نظارت الکترونیکی در بوتۀ ارزیابی نظرات بهره‌وران آن | جعفریان و همکاران | ۱۶۳

در «دستورالعمل تعیین محدوده مراقبتی محکومان» مصوب ۱۴۰۱ است؛ به این معنا که محکومانی که به تشخیص مددکاران اجتماعی از توانایی‌هایی منحصر به فرد برخوردارند - از جمله اشتغال در خارج از منزل یا قرار داشتن در موقعیتی حساس - بتوانند از محدوده حرکتی گسترده‌تری بهره‌مند شوند.

تعارض منافع

تعارض منافع وجود ندارد.

ORCID

Aref Jafaryan

 <https://orcid.org/0009-0004-0930-3355>

Farid Mohseni

 <https://orcid.org/0000-0003-4397-6639>

Mohammad Hadi

 <https://orcid.org/0009-0007-7374-486X>

Tavakolpour

منابع

فارسی

کتاب

- قرآن

- آشوری، محمد. (۱۴۰۱). جایگزین‌های زندان یا مجازات‌های بینابین، ویراست سوم، تهران، مرکز نشر جهش.
- احمدزاده، رسول؛ تام، مجتبی. (۱۴۰۲). آیین کیفردهی، چاپ اول، تهران، مرکز مطبوعات و انتشارات قوه قضائیه.
- اردبیلی، محمدعلی. (۱۳۸۴). حقوق جزای عمومی، جلد دوم، تهران، انتشارات میزان.
- انوری، حسن. (۱۳۸۲). فرهنگ فشرده سخن، جلد دوم، تهران، انتشارات سخن.
- توجهی، عبدالعلی. (۱۳۹۶). آسیب‌شناسی قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲، چاپ چهارم، تهران، مرکز مطبوعات و انتشارات قوه قضائیه.
- حیدری، علی‌مراد. (۱۳۹۴). حقوق جزای عمومی، چاپ اول، تهران، انتشارات سمت.

- زراعت، عباس. (۱۳۹۴). *قانون مجازات اسلامی در نظر حقوق کنونی*، چاپ چهارم، تهران، انتشارات ققنوس.
- میرمحمد صادقی، حسین. (۱۴۰۱). *حقوق جزای عمومی ۳*، چاپ اول، تهران، نشر دادگستر.
- صدری افشان، غلامحسین. (۱۳۸۲). *فرهنگ گزیده فارسی*، تهران، انتشارات فرهنگ معاصر.

مقالات علمی - پژوهشی

- بهادری، باقر. (۱۳۹۹). «مزایا و چالش‌های پیش روی بند چ ماده ۲۱۷ قانون آیین دادرسی کیفری (موضوع بخش هفتم از ماده ۲۱۷ قانون آیین دادرسی کیفری)»، *نشریه دانش و پژوهش حقوقی*، شماره ۹. 10.22055/ajkrl.2022.34710.1063
- بهمن نژاد، علیرضا؛ گودرزی بروجردی، محمدرضا. (۱۳۹۰). «بررسی و شناسایی محدودیت‌های فقهی و حقوقی اجرای شیوه کیفری نظارت الکترونیکی در حقوق ایران»، *نشریه امنیت انتظامی دریایی*، شماره ۱۰.
- پاشازاده، رسول. (۱۳۹۲). «حبس الکترونیکی، بایدها و نبایدها»، *ماهنامه اصلاح و تربیت*، شماره ۱۳۹.
- جانی پور، کرم. (۱۳۹۷). «تحلیل نظارت الکترونیکی به عنوان مصداقی از جایگزین‌های حبس»، *نشریه پژوهش‌های سیاسی و بین‌المللی*، شماره ۳۷.
- جلالی، نفیسه؛ گلدوزیان، ایرج؛ غلامی دون، حسین. (۱۳۹۹). «ساختارسازی عدالت اجتماعی کیفری با نهادینه کردن نظام نیمه‌آزادی»، *نشریه پژوهش‌های اخلاقی*، شماره ۳۹.
- حسین زاده، محمد؛ جاهد، محمدعلی؛ قلی پور، امیرعلی. (۱۳۹۶). «نظارت الکترونیکی بر مجرمین حرفه‌ای و سابقه‌دار، مطالعه تطبیقی ایران و فرانسه»، *نشریه کارآگاه*، شماره ۴۰.
- خاقانی، مهدی. (۱۳۹۰). «امکان‌سنجی هم‌گرایی ترمیمی مجازات نظارت الکترونیک با آموزه‌های سیاست جنایی اسلام»، *نشریه فقه و حقوق ارتباطات*، شماره ۱.
- دانش‌وزیری، کوثر؛ حاجی‌ده‌آبادی، محمدعلی. (۱۳۹۷). «حبس‌های خارج از زندان و نظارت بر آن»، *نشریه قانون‌یار*، سال دوم، شماره ۷.
- راهرو خواجه، علی‌اصغر؛ کرمی، فرزانه. (۱۳۸۸). «اعطای مرخصی به زندانیان و ارزیابی کیفیت زندگی آنان»، *نشریه اصلاح و تربیت*، شماره ۹۳.
- زمانی راد، اسماعیل. (۱۳۹۱). «نظارت الکترونیک»، *نشریه اصلاح و تربیت*، شماره ۲۲.

نهاد نظارت الکترونیکی در بوتۀ ارزیابی نظرات بهره‌وران آن | جعفریان و همکاران | ۱۶۵

- شهرودباری، جهانگیر؛ مرزبان مقیمی، مجتبی. (۱۳۹۶). «آزادی مشروط، جایگزینی برای مجازات حبس»، نشریۀ راه وکالت، سال نهم، شماره ۱۷.
- عابدزاده، مصطفی. (۱۳۹۵). «بررسی مجازات نیمه آزادی در قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲»، نشر حقوق ملل، شماره ۲۳.
- غلامرضا، محمد نسل. (۱۳۸۴). «نظارت الکترونیک بر بزهکاران»، نشریۀ پژوهش‌های دانش انتظامی، شماره ۲۴.
- فروغی، فضل‌الله؛ ایرانی، امیر. (۱۳۹۵). «مطالعه تطبیقی شناسایی و اجرای نظارت الکترونیک در حقوق کیفری ایران و آمریکا»، نشریۀ مطالعات حقوق تطبیقی، دوره ۷، شماره ۲.
- متین پارسا، محمد؛ مؤذن‌زادگان، حسنعلی. (۱۴۰۱). «چالش‌های سیاست جنایی قضایی در کاربست مجازات خدمات عمومی رایگان»، مجله حقوقی دادگستری، شماره ۱۱۸.
- میره‌ای، سید حسن؛ جاویدزاده، حمیدرضا؛ پیوندی، غلامرضا. (۱۳۸۳). «مراقبت الکترونیک و بررسی اجمالی آن بر اساس آموزه‌های فقه اسلامی»، نشریۀ حقوق اسلامی، شماره ۲.

پایان نامه / رساله

- محمدی، غلامعلی. (۱۳۹۵). تحلیل کیفی‌شناختی اجرای مجازات حبس در خارج از زندان و مطالعه تطبیقی آن با حقوق فرانسه، رسالۀ دکتری، دانشگاه مطهری، تهران.

References

- Daems, T. 2020. Elelctronic monitoring Tagging Offenders in a Culture of Surveillance. First edition. Palgrave macmillan publition.
- Grenet, J., Grönqvist, H., Niknami, S. 2024. The effects of electronic monitoring on offenders and their families. Journal of Public Economics. Vol 230. No 105051.
- Senna, joseph J. and larry J siegel. 1998. Essensials of criminal justice, Westwards Worth Publishing Company, Second Edition.

- UNODC, Electronic Monitoring System, Crime prevention system for public safety, No year. [https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/ReducingReoffending/MS/Republic of Korea Annex - .pdf](https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/ReducingReoffending/MS/Republic_of_Korea_Annex_-_pdf)
- Urquizas Camello, R. 2023. Short circuit electronic monitoring and the crisis of the Brazilian prison system. First edition. (NEV/USP). Springer publication.
- Villman E.2022. Early release from prison with electronic monitoring: hook for or hindrance to change?. Crime and Criminal justice. vol. 24. no. 1.
- Williams J, Weatherburn D.2019.Can electronic monitoring reduce reoffending? IZA DP.NO. 12122.
- Walker, Samuel. 1994. sense and none sense about Crime and drugs. west wads worth publishing company.

Translated References into English

- Abedzadeh, Mostafa, "Semi-Liberty Punishment under the 2013 Islamic Penal Code," *Hoghough Mellal Publishing*, No. 23, 2016 (In Persian).
- Ahmadzadeh, Rasul; Tam, Mojtaba, *Criminal Procedure Code*, 1st edition, Tehran: Judiciary Press, 2023 (In Persian).
- Anvari, Hassan, *Concise Dictionary of Sokhan*, vol. 2, Tehran: Sokhan Publications, 2003 (In Persian).
- Ardabili, Mohammad Ali, *General Criminal Law*, vol. 2, Tehran: Mizan Publications, 2005 (In Persian).
- Ashouri, Mohammad, *Alternatives to Imprisonment or Intermediate Punishments*, 3rd edition, Tehran: Jahesh Publishing Center, 2022 (In Persian).

- Bahadari, Baqer, “Advantages and Challenges of Clause Ch of Article 217 of the Criminal Procedure Code (Regarding Section Seven of Article 217),” *Journal of Legal Knowledge and Research*, No. 9, 2020 (In Persian).
- Bahmannejad, Alireza; Goudarzi Boroujerdi, Mohammad Reza, “Review and Identification of Jurisprudential and Legal Limitations in Implementing Electronic Monitoring in Iranian Law,” *Journal of Maritime Security*, No. 10, 2011 (In Persian).
- Danesh Vaziri, Kosar; Haji Deh Abadi, Mohammad Ali, “Extramural Imprisonments and Their Supervision,” *Ghanounyar Journal*, 2nd Year, No. 7, 2018 (In Persian).
- Foroughi, Fazlollah; Irani, Amir, “Comparative Study of Identification and Implementation of Electronic Monitoring in Iranian and U.S. Criminal Law,” *Journal of Comparative Legal Studies*, Vol. 7, No. 2, 2016 (In Persian).
- Gholamreza, Mohammad Nasl, “Electronic Monitoring of Offenders,” *Journal of Police Science Research*, No. 24, 2005 (In Persian).
- Heydari, Ali Morad, *General Criminal Law*, 1st edition, Tehran: SAMT Publications, 2015 (In Persian).
- Hosseinzadeh, Mohammad; Jahed, Mohammad Ali; Ghalipour, Amir Ali, “Electronic Monitoring of Professional and Repeat Offenders: A Comparative Study between Iran and France,” *Detective Journal*, No. 40, 2017 (In Persian).
- Jalali, Nafiseh; Goldouzian, Iraj; Gholami Doon, Hossein, “Structuring Social-Criminal Justice through Institutionalization of Semi-Liberty,” *Journal of Ethical Studies*, No. 39, 2020 (In Persian).

- Khaghani, Mehdi, "Feasibility of Integrating Restorative Sanctions with Electronic Monitoring in Light of Islamic Criminal Policy," *Journal of Jurisprudence and Communication Law*, No. 1, 2011 (In Persian).
- Matin Parsa, Mohammad; Mo'azzanzadegan, Hassan Ali, "Challenges of Judicial Criminal Policy in Implementing Free Public Service Punishments," *Judiciary Legal Journal*, No. 118, 2022 (In Persian).
- MirMohammad Sadeghi, Hossein, *General Criminal Law 3*, 1st edition, Tehran: Dadgostar Publishing, 2022 (In Persian).
- Mirei, Seyed Hassan; Javidzadeh, Hamid Reza; Peyvandi, Gholamreza, "Electronic Supervision: A Brief Review Based on Islamic Jurisprudence," *Islamic Law Journal*, No. 2, 2004 (In Persian).
- Mohammadi, Gholamali, *Criminological Analysis of Implementing Imprisonment Outside Prison: Comparative Study with French Law*, PhD Dissertation, Motahhari University, Tehran, 2016 (In Persian).
- Pashazadeh, Rasoul, "Electronic Imprisonment: Dos and Don'ts," *Correction and Rehabilitation Monthly*, No. 139, 2013 (In Persian).
- Rahro Khajeh, Ali Asghar; Karami, Farzaneh, "Granting Leave to Prisoners and Evaluating Their Quality of Life," *Correction and Rehabilitation Journal*, No. 93, 2009 (In Persian).
- Sadri Afshan, Gholamhossein, *Selected Persian Dictionary*, Tehran: Contemporary Culture Publications, 2003 (In Persian).
- Shahroodbari, Jahangir; Marzban Moghimi, Mojtaba, "Parole as an Alternative to Imprisonment," *Rah va Vekalat Journal*, 9th Year, No. 17, 2017 (In Persian).

- Tavajohi, Abdolali, *Pathology of the Islamic Penal Code Enacted in 2013*, 4th edition, Tehran: Judiciary Press, 2017 (In Persian).
- Zamani Rad, Esmail, "Electronic Monitoring," *Correction and Rehabilitation Journal*, No. 22, 2012 (In Persian).
- Zera'at, Abbas, *Islamic Penal Code in the Light of Current Law*, 4th edition, Tehran: Ghoghnoos Publications, 2015 (In Persian).
- Rahro Khajeh, Ali Asghar; Karami, Farzaneh, "Granting Leave to Prisoners and Evaluating Their Quality of Life," *Correction and Rehabilitation Journal*, No. 93, 2009 (In Persian).
- Ashouri, Mohammad, *Alternatives to Imprisonment or Intermediate Punishments*, 3rd edition, Tehran: Jahesh Publishing Center, 2022 (In Persian).
- Ahmadzadeh, Rasul; Tam, Mojtaba, *Criminal Procedure Code*, 1st edition, Tehran: Judiciary Press, 2023 (In Persian).
- Ardabili, Mohammad Ali, *General Criminal Law*, vol. 2, Tehran: Mizan Publications, 2005 (In Persian).
- Anvari, Hassan, *Concise Dictionary of Sokhan*, vol. 2, Tehran: Sokhan Publications, 2003 (In Persian).
- Tavajohi, Abdolali, *Pathology of the Islamic Penal Code Enacted in 2013*, 4th edition, Tehran: Judiciary Press, 2017 (In Persian).
- Heydari, Ali Morad, *General Criminal Law*, 1st edition, Tehran: SAMT Publications, 2015 (In Persian).

- Zera'at, Abbas, *Islamic Penal Code in the Light of Current Law*, 4th edition, Tehran: Ghoghnoos Publications, 2015 (In Persian).
- Sadri Afshan, Gholamhossein, *Selected Persian Dictionary*, Tehran: Contemporary Culture Publications, 2003 (In Persian).
- Mohammadi, Gholamali, *Criminological Analysis of Implementing Imprisonment Outside Prison: Comparative Study with French Law*, PhD Dissertation, Motahhari University, Tehran, 2016 (In Persian).
- MirMohammad Sadeghi, Hossein, *General Criminal Law 3*, 1st edition, Tehran: Dadgostar Publishing, 2022 (In Persian).

#استناد به این مقاله: جعفریان، عارف، محسنی، فرید و توکل پور، محمدهادی. (۱۴۰۴). نهاد نظارت الکترونیکی در بوتۀ ارزیابی نظرات بهره‌وران آن. فصلنامه پژوهش حقوق کیفری، ۱۳ (۵۱)، ۱۲۳-۱۷۰.

Doi: 10.22054/jclr.2025.82908.2717

Criminal Law Research is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.